

Direktoratet for
samfunnssikkerhet
og beredskap

13

TEMA

KOMMUNIKASJON OG RISIKOGRUPPER FOR BRANN

Grunnleggsdokument for oppfølgingen av
Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet

Utgitt av: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) 2013

ISBN: 978-82-7768-312-6

Foto: Corbis/NTB scanpix-Colourbox

Grafisk produksjon: Erik Tanche Nilssen AS, Skien

KOMMUNIKASJON OG RISIKOGRUPPER FOR BRANN

Grunnlagsdokument for oppfølgingen av
Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet

INNHOLD

SAMMENDRAG	5	4.3 Personer med nedsatt funksjonsevne	25
1 INNLEDNING	7	4.4 Barn og unge	26
1.1 Bakgrunn	7	4.5 Befolkningen	26
1.2 Organisering, mandat og arbeidsmetodikk	7	4.6 Andre	26
1.3 Overordnede føringer for kommunikasjonsstrategien	8	4.6.1 Bruk av rusmidler	27
1.3.1 <i>Stortingsmelding nr. 35 (2008–2009)</i> <i>Brannsikkerhet</i>	8	4.6.2 Personer i psykisk ubalanse	27
1.3.2 Oppdraget fra Justis- og beredskapsdepartementet (JD)	8	4.6.3 Førstegangsetablerere	27
1.4 Informasjon og kommunikasjon som virkemiddel	8	5 MÅL OG STRATEGIER	29
2 TIDLIGERE UTREDNINGER OG RAPPORTER	11	5.1 Mål og delmål	29
2.1 <i>Rapport arbeidsgruppe</i> <i>boligbrannsikkerhet 2010</i>	11	5.2 Strategier	30
2.2 <i>NOU 2012:4 Trygg hjemme – Brannsikkerhet</i> <i>for utsatte grupper</i>	11	5.2.1 Styrket samordning og målrettet innsats	30
3 NÅ-SITUASJONEN	13	5.2.2 Kunnskaps- og kompetanseutvikling ..	30
3.1 Hva sier statistikken?	13	5.2.3 Evaluering	31
3.1.1 DSBs brannstatistikk	13	6 VIRKEMIDLER FOR MÅLRETTET KOMMUNIKASJON MED RISIKO- OG MÅLGRUPPENE	33
3.1.2 Mosaic-undersøkelsen	15	6.1 Risiko- og målgrupper og kanaler	33
3.1.3 Kunnskap om risikogrupper – Statens vegvesen	15	6.1.1 Eldre	33
3.1.4 Lokalkunnskap gir innsikt	15	6.1.2 Innvandere og asylsøkere	34
3.1.5 Komfyrbrann-analyse	15	6.1.3 Personer med nedsatt funksjonsevne ..	35
3.2 Kommunikasjon på brann- og elområdet – viktigste aktører	15	6.1.4 Barn og unge	36
3.3 Viktigste informasjonstiltak	17	6.1.5 Befolkningen generelt	36
3.3.1 Aksjon boligbrann	17	6.1.6 Fellestrekk for flere av risiko- og målgruppene	37
3.3.2 Brannvern i barnehage og skole	17	6.2 Prioriterte kanaler	38
3.3.3 Brannvernuka og Nasjonal brannøvelse	18	6.2.1 Generelt om kanalbruk	38
3.3.4 Internasjonalt: Storbritannia og Sverige – to eksempler	18	6.2.2 En-til-en-informasjon og hjemmebesøk	38
3.4 Utfordringer	20	6.2.3 Langvarige kampanjer for varig endret adferd	39
3.4.1 Manglende samordning	20	6.2.4 Medier - kanal og videreformidler	40
3.4.2 Manglende målrettet innsats	20	7 OPPFØLGING OG ANBEFALINGER	41
3.4.3 Behov for kunnskaps- og kompetanseutvikling	20	VEDLEGG	
3.4.4 Behov for evaluering	21	Vedlegg 1: Litteraturliste	42
4 NÆRMERE OM RISIKO- OG MÅLGRUPPENE	23	Vedlegg 2: Fag- og kompetansemiljøer som har bidratt	44
4.1 Eldre og pleietrengende	23	Vedlegg 3: Eksempel på planlegging av tiltak gjennom året. ("årshjul")	45
4.2 Innvandrere, arbeidsinnvandrere og asylsøkere	24	Vedlegg 4: Kommunikasjonskart og relasjonsanalyse	46

SAMMENDRAG

I 2012 ble det satt ned en tverrfaglig arbeidsgruppe i DSB for å utforme *Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet*. Bakgrunnen var et oppdrag i *St.meld. nr. 35 (2009–2009) Brannsikkerhet*, formelt gitt til DSB fra Justis- og beredskapsdepartementet februar 2012. En konkret bestilling var at arbeidsgruppen skulle hente kunnskap fra eksisterende utredninger, spesielt *Rapport arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet 2010* og *NOU 2012:4 Trygg hjemme – Brannsikkerhet for utsatte grupper*. I tillegg var bestillingen at arbeidsgruppen skulle ha dialog med relevante fag- og kompetansemiljøer. Arbeidsgruppen har på bakgrunn av dette hatt møter og annen kontakt med representanter for brann- og elmiljøene, risiko- og målgrupper og myndigheter, og fått verdifulle innspill, som sammen med kunnskapen fra tidligere utredninger danner faktagrunnlaget for rapporten *Kommunikasjon og risikogrupper for brann*.

Rapporten *Kommunikasjon og risikogrupper for brann* inneholder en gjennomgang av nå-situasjonen: de viktigste tiltakene og aktørene for dagens informasjon og kommunikasjon om brannsikkerhet, samt karakteristika ved og utfordringer i å nå de viktigste risikogruppene med informasjon. Selv om det i dag gjøres mye bra

informasjonsarbeid, er det flere utfordringer som bør imøtegås for at informasjon og kommunikasjon på brannsikkerhetsområdet skal bli mer effektiv og bidra til økt brannsikkerhet.

Den viktigste utfordringen er manglende samordning. Det er mange aktører sentralt og lokalt, som ikke alltid har sammenfallende budskap om risikoen rundt brann. En annen viktig utfordring er at mesteparten av informasjonen, særlig fra sentralt hold, er rettet mot befolkningen som helhet og ikke spesifikt mot de gruppene som er mest utsatt for brann. Det gjøres mye mot disse gruppene lokalt, av brannvesen, feiere, DLE og andre, men arbeidet er i liten grad systematisert og gjort tilgjengelig for erfaringsutveksling. Både i *St.meld. nr. 35* og *NOU Trygg hjemme* understrekes at det må fokuseres mer på risikogruppene.

I *Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet* er det beskrevet mål og strategier for arbeidet med informasjon og kommunikasjon fram mot 2020. Rapporten *Kommunikasjon og risikogrupper for brann* skal være et kunnskapsgrunnlag for arbeidet med oppfølgingen av denne strategien.

1 INNLEDNING

Hvert år opplever samfunnet tap av menneskeliv og tap av materielle verdier i brann. Myndighetene har en målsetting om at antall mennesker som omkommer i brann og antall branner skal reduseres. Med en stadig økende gjennomsnittsalder, økt kulturelt mangfold og en økende folkemengde vil dette være en utfordrende målsetting i årene fremover. Mange branner kan unngås gjennom økt bevissthet, endrede holdninger og endret atferd. Informasjon og kommunikasjon er et viktig virkemiddel for å oppnå dette.

1.1 BAKGRUNN

Etter flere år med dystre tall i brannstatistikken kom *St.meld. nr. 35 (2008–2009) Brannsikkerhet – Forebygging og brannvesenets redningsoppgaver*, der det ble fastsatt flere nasjonale mål for brannvernarbeidet for de kommende årene. I stortingsmeldingen fikk Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) i oppdrag å utarbeide en nasjonal strategi for informasjon og holdningsskapende arbeid. DSB ble formelt tildelt oppdraget fra Justis- og beredskapsdepartementet (JD) i 2012. I oppdraget spesifiseres det at kunnskap fra andre utredninger skal legges til grunn for arbeidet med kommunikasjonsstrategien. Disse nevnes særskilt:

- *Rapport arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet 2010.*
- *NOU 2012:4 Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper.*

De nasjonale målsettingene i stortingsmeldingen har vært retningsgivende for arbeidet med *Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet* og for rapporten *Kommunikasjon og risikogrupper for brann*. Rapporten skal være et supplement til strategien, spesielt når det gjelder kunnskap om risiko- og målgruppene.

1.2 ORGANISERING, MANDAT OG ARBEIDSMETODIKK

Arbeidet har vært organisert i en tverrfaglig gruppe i DSB, og arbeidet startet vår/sommer 2012. Arbeidsgruppen utformet et mandat med bakgrunn i oppdraget om en nasjonal kommunikasjonsstrategi, slik det er formulert i *St.meld. nr. 35* og oppdragsbrevet fra JD. I henhold til mandatet skal kommunikasjonsstrategien:

- Være et overordnet styringsdokument for DSB som nasjonal brannmyndighet, og gi føringer for alt av direktoratets arbeid med kommunikasjon på brannsikkerhetsområdet. Den skal være styrende for de kommunale og interkommunale brann- og redningsvesenenes arbeid med informasjonsarbeid, og for Det lokale eltilsyn (DLE) gjennom årlig instruks.
- Gi føringer og anbefalinger for andre aktører som arbeider med brannsikkerhet og kommunikasjon.
- Beskrive utfordringer, mål og målgrupper, samt virkemidler for å nå disse.
- Ta for seg befolkningen som målgruppe, med fokus på risikogrupper.
- Omfatte brann i boliger, inkludert fritidsboliger.
- Ha en etterfølgende fase for gjennomføring av strategiens anbefalinger.

Strategien skal gjelde i perioden høsten 2013–2020.

De viktigste aktørene¹ som gjennomfører informasjonstiltak på brannsikkerhetsområdet har deltatt i møter med DSB og gitt nyttige innspill til arbeidet med strategien og denne rapporten. Det samme har representanter for viktige risiko- og målgrupper og myndigheter. Se vedlegg 2 for en komplett oversikt.

Både *St.meld. nr. 35* og *NOU Trygg hjemme* fokuserer på risikogrupper som er utsatt for brann, og arbeidsgruppen har derfor valgt en bred involvering av representanter for de mest relevante aktørene, samt risiko- og målgrupper i arbeidet med strategien. På denne måten ønsket vi å få

¹ Norsk brannvernforening, Norsk brannbefals landsforbund, Feiermesternes landsforening, Finans Norge, Det lokale eltilsyn, NELFO (foreningen for el- og IT-bedriftene) og Branninformasjonsforum.

grunnleggende kunnskap om de ulike gruppene, hvordan kommunikasjonen med disse gruppene er i dag, og hvilke utfordringer i kommunikasjonen som kan være til hinder for å kunne målrette og spisse informasjonen best mulig i fremtiden. Det er også innhentet nyttige erfaringer fra andre land² som har kommet lenger enn Norge på noen områder.

Rapporten beskriver nå-situasjonen for kommunikasjon om brannsikkerhet (aktører, tiltak, målgrupper), gir en gjennomgang av de viktigste karakteristika ved risiko- og målgruppene, samt de mål og strategier som arbeidsgruppen anser er nødvendige for å nå en ønsket fremtidig tilstand på brannsikkerhetsområdet. I likhet med flere utredninger om brannsikkerhet de siste årene, anser arbeidsgruppen det som nødvendig å styrke dette arbeidet. *Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet* og rapporten *Kommunikasjon og risikogrupper for brann* skal bidra til en slik styrking.

Åtte av ti dødsopfre i brann omkommer i egen bolig. Stortingsmeldingen omtaler den enkeltes ansvar for sikkerheten i hjemmet, og at den enkelte må utvise aktsomhet og opptre slik at brann og andre ulykker forebygges. Samtidig understrekes det at myndighetene skal legge til rette for at det enkelte individ gis rimelige forutsetninger for å ivareta eget ansvar. Det må også finnes gode virkemidler for å ivareta brannsikkerheten for de som ikke selv har forutsetninger til å ta vare på egen sikkerhet. *Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet* og rapporten *Kommunikasjon og risikogrupper for brann* skal så langt det er mulig bidra til dette, i kombinasjon med andre virkemidler.

1.3 OVERORDNEDE FØRINGER FOR KOMMUNIKASJONSSTRATEGIEN

1.3.1 STORTINGSMELDING NR. 35 (2008–2009) BRANNSIKKERHET

Regjeringen har i *St.meld. nr. 35* fastsatt som nasjonalt mål at færre skal omkomme i brann. Målrettet satsing på det forebyggende arbeidet er regjeringens hovedstrategi for å nå målet. Den grunnleggende målsettingen er en nullvisjon, at ingen skal omkomme i brann. Fordi så mange som dør i brann omkommer i egen bolig vil regjeringen først og fremst legge vekt på å styrke ivaretakelsen av brannsikkerhet i boliger.

1.3.2 OPPDRAGET FRA JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET (JD)

I oppdragsbrevet datert 22. februar 2012 fra JD til DSB legges det til grunn at arbeidet med strategien skal:

- Ta utgangspunkt i nasjonale mål og føringer i *St.meld. nr. 35 (2008–2009) Brannsikkerhet*.
- Søke kunnskap og informasjon fra relevante utredningsarbeider, inkludert *Rapport arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet 2010* og *NOU 2012:4 Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper*.
- Ha dialog med relevante fagpersoner og kompetansemiljøer.
- Ta hensyn til at strategien skal kunne realiseres innenfor gjeldende budsjettamme.

I *St.meld. nr. 35 (2008–2009) Brannsikkerhet* legges det opp til en styrket satsing på sentralt organiserte kampanjer med varighet over flere år, blant annet knyttet til disse definerte risikogruppene:

- eldre og pleietrengende
- barn og unge
- personer med nedsatt funksjonsevne
- innvandrere og utenlandske arbeidstakere

Brannsikkerhet i boliger, risiko i flerleilighetsbygg og bruk av røykvarsler og slokkeutstyr er temaer som det i følge stortingsmeldingen skal fokuseres på.

1.4 INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON SOM VIRKEMIDDEL

Statens kommunikasjonspolitikk ligger til grunn for den nasjonale kommunikasjonsstrategien for brannsikkerhet³. Kommunikasjonspolitikken forutsetter at staten har kunnskap om sine målgruppers behov, forutsetninger og synspunkter. Det er videre en forutsetning å sikre at offentlig informasjon og kommunikasjon er pålitelig og samordnet. Staten må kommunisere og informere målrettet og effektivt slik at målgruppene nås.

Kommunikasjon brukes gjerne om toveis informasjonen eller gjensidig utveksling av informasjon mellom to eller flere parter, mens **informasjon** er enveis formidling av budskap⁴

³ *Statens kommunikasjonspolitikk*, fastsatt av Fornyings- og administrasjonsdepartementet 16. oktober 2009. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/lover-og-regler/retningslinjer/2009/statens-kommunikasjonspolitik.html?id=582088>.

⁴ Jf. blant annet Statens kommunikasjonspolitikk, 2009, side 6.

² Hovedsaklig Sverige og Storbritannia.

I både *St.meld. nr. 35, Rapport arbeidsgruppe boligbrann* og *NOU Trygg hjemme* fremheves informasjon og kommunikasjon som viktig i det forebyggende arbeidet. Det kan imidlertid være vanskelig å måle effekten av informasjonstiltak, men det finnes noen gode eksempler på målinger som viser resultater. Aksjon Boligbrann er et eksempel på dette.

Siden oppstarten av kampanjen i 2003 har antall omkomne i boligbranner i perioden 23. desember til 31. desember blitt mer enn halvert, sammenlignet med årene før aksjonen. Det har også vært en markant nedgang i antall boligbranner i desember⁵.

Storbritannia har gjennom flere tiår jobbet planmessig med kommunikasjon og brannsikkerhet⁶. Det startet med en røykvarslerkampanje i 1988, hovedsakelig gjennom TV-annonser. Budskapet var: *Installer røykvarslere og sørg for at de virker!* Fra 1988 til 1993 økte andelen i befolkningen som hadde installert røykvarslere fra ni til 65 prosent⁷. I samme periode gikk antall branndøde ned fra

534 til 210 årlig, altså mer enn en halvering. Men i 1993 ble kampanjebudsjettet kuttet, noe som medførte at TV-annonseringen ble redusert i frekvens og til et tidspunkt av dagen med færre seere. Dette førte til en dramatisk nedgang i rekkevidden og gjennomslaget for kampanjen. Samtidig begynte dødstallene som følge av brann igjen å stige. Dette ledet etter hvert til en ny satsing på brannsikkerhet, og førte til oppstarten av Fire Kills i 1999. Høsten 2012 var andelen av befolkningen med installert røykvarsler opp mot 90 prosent.

I en analyse⁸ gjennomført i 2008 kom informasjon via TV og radio ut som det desidert mest kostnytte-effektive tiltaket for å redusere boligbrannskader i Norge. De andre seks tiltakene var komfyrvakt, komfyralarm, økt el-kontroll i boliger (fra 20 til fem års frekvens) med elsjekk og informasjon. Ved en kostnadsbruk på over 30 millioner kroner årlig konkluderte man med at man bare trengte å forhindre én dødsbrann eller et par kostbare boligbranner for at tiltaket (dvs. informasjon) skulle bli lønnsomt.

---

5 Prosjektrapport for Aksjon Boligbrann i 2012.

6 Fire Kills Campaign, presentasjon holdt av James Webb, Department for Communities and Local Government, november 2012.

7 Fire Kills, Media campaign, Annual Report 2008–09, Department for Communities and Local Government.

---

8 Prosjektet Brannskadeutviklingen i Norge sammenlignet med andre nordiske land (Brannrisiko i Norden).

2 TIDLIGERE UTREDNINGER OG RAPPORTER

I det følgende gis en kort oppsummering av de viktigste konklusjonene fra *Rapport arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet* og *NOU Trygg hjemme* på kommunikasjonsområdet. For øvrig henvises det til utredningene der det er relevant i teksten. Arbeidsgruppen har også gjennomgått andre rapporter og utredninger for å supplere kunnskapen om risiko- og målgruppene.

2.1 RAPPORT ARBEIDSGRUPPE BOLIGBRANNSIKKERHET 2010

I *Rapport arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet 2010* påpekes viktigheten av å spisse informasjon til ulike befolkningsgruppers behov. Det pekes også på viktigheten av å utvide kunnskapen som brannstatistikk gir, ved å få mer kunnskap om *hvem* som rammes av boligbrann.

I *Rapport arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet* påpekes det at informasjon om brannsikkerhet kombinert med andre tiltak gir målbare resultater, og at økt ressursbruk på informasjonstiltak etter all sannsynlighet vil være samfunnsøkonomisk lønnsomt. Dette begrunnes med at informasjonskampanjer har vist god effekt både i Norge og i Storbritannia. Sentralt tilrettelagte kampanjer utført av DLE og brann- og redningsvesen har gitt betydelige reduksjoner i branntap tidligere⁹, sies det i rapporten.

Arbeidsgruppen har i liten grad vurdert tiltak knyttet til informasjon om brannsikkerheten. Årsaken var at *St.meld. nr. 35* angir at det skal lages en egen strategi for informasjon og holdningsskapende arbeid.

2.2 NOU 2012:4 TRYGG HJEMME – BRANNSIKKERHET FOR UTSATTE GRUPPER

NOU Trygg hjemme peker på følgende risikoforhold for at brann oppstår og/eller at man omkommer i brann: Asylmottak, innvandrere, arbeidsinnvandrere, dårlige boforhold, rusmiddelbruk, personer med nedsatt fysisk funksjonsevne og personer i psykisk ubalanse. Rapporten henviser til brannstatistikken hos DSB, som viser at risikoen for å omkomme i brann øker når flere risikoforhold opptrer samtidig, som høy alder, røyking, rusmiddelbruk og nedsatt funksjonsevne.

NOU Trygg hjemme gjennomgår noen hovedpunkter i dagens informasjonsarbeid på brannsikkerhetsområdet i regi av myndigheter, brannvesen, feiere, DLE og andre aktører, samt i de andre nordiske landene (Sverige, Danmark og Finland). *NOU Trygg hjemme* konkluderer med at det foregår mye informasjonsarbeid både rettet mot befolkningen generelt og mot bestemte grupper. Det er imidlertid behov for mer systematisk bruk av informasjon og kommunikasjon som virkemiddel, særlig mot de gruppene som er mest utsatt for brann.

Både i *Rapport arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet 2010* og *NOU Trygg hjemme* legges det mye vekt på en-til-en informasjon¹⁰ ved hjemmebesøk utført av DLE, brannvesen og feiere, og at denne typen informasjon skal styrkes fremover.

Videre understrekes i *NOU Trygg hjemme* betydningen av samarbeid og deltakelse fra ulike aktører, som helse- og omsorgstjenester, frivillige organisasjoner og private i informasjonsarbeidet. Utvalget for *NOU Trygg hjemme* mener også at informasjonsarbeid bør tillegges større vekt i sentrale styringssignaler og oppfølging av kommunene. Utvalget mener dessuten at kravene til brann- og

⁹ *Rapport arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet 2010*. DSB, 2011.

¹⁰ En annen betegnelse brukes på samme måte: ansikt-til-ansikt-informasjon. I praksis brukes de to betegnelsene likt, - om informasjon og kommunikasjon mellom to eller flere mennesker som oppholder seg på samme sted.

redningsvesenets informasjonsarbeid bør konkretiseres i forbindelse med revisjon av forskriftene til brann- og eksplosjonsvernloven.

NOU Trygg hjemme er forholdsvis konkret i å anbefale virkemidler på informasjonsområdet, og har også noen mer generelle kommunikasjonsfaglige anbefalinger til oppfølging: Informasjonstiltak må tilpasses de ulike gruppenes særlige behov, som for eksempel funksjonsevne, lese- og språkferdigheter. Videre må informasjonsformidling skje på de arenaene som de aktuelle gruppene oppsøker. Visuell og lett tilgjengelig informasjon kan også være viktig overfor mange målgrupper.

NOU Trygg hjemme er opptatt av skillet mellom grupper som er mottakelige for informasjon og grupper som er vanskeligere å nå med informasjon. I siste tilfelle peker NOUen på betydningen av kunnskap om brannsikkerhet i miljøet rundt en person, herunder f.eks helse- og omsorgspersonell og pårørende. I slike tilfeller vil det ofte være behov for konkrete tekniske/fysiske tiltak for å redusere brannrisikoen.

Endelig viser NOUen til at det er behov for mer kunnskap og informasjon om enkle tekniske tiltak som kan redusere brannrisikoen hos utsatte grupper. Noen hjelpemidler må per dags dato finansieres selv, mens andre kan tilbys blant annet gjennom hjelpemiddelsystemet.

3 NÅ-SITUASJONEN

3.1 HVA SIER STATISTIKKEN?

3.1.1 DSBs BRANNSTATISTIKK

DSBs brannstatistikk viser at omlag 80 prosent av de som omkommer i brann dør i boliger, og at boligbranner som oftest oppstår i stue eller kjøkken. Åpen ild står for

nesten halvparten av dødsbrannene dersom vi korrigerer for branner med ukjent årsak, med røyking som største enkeltårsak. Tørrkoking er også en stor enkeltårsak (se figur 1). Komfyrer/kokeplater er det elektriske apparatet som i særklasse er involvert i flest dødsbranner (se figur 2).

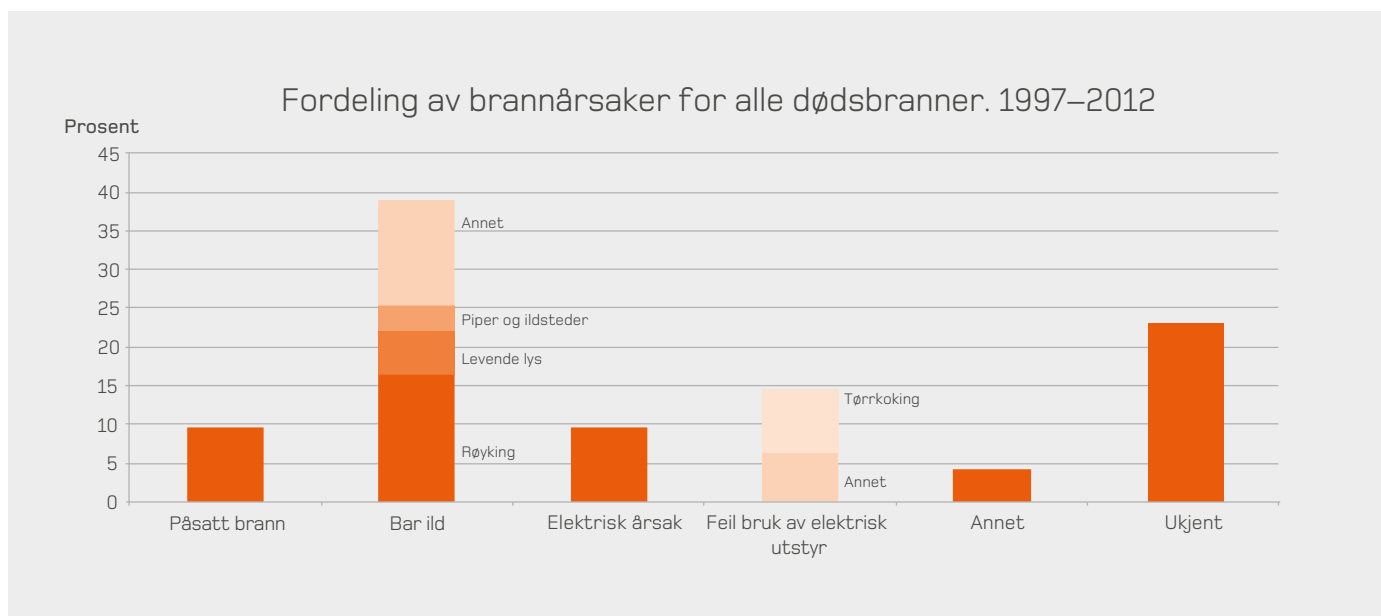

Fig. 1

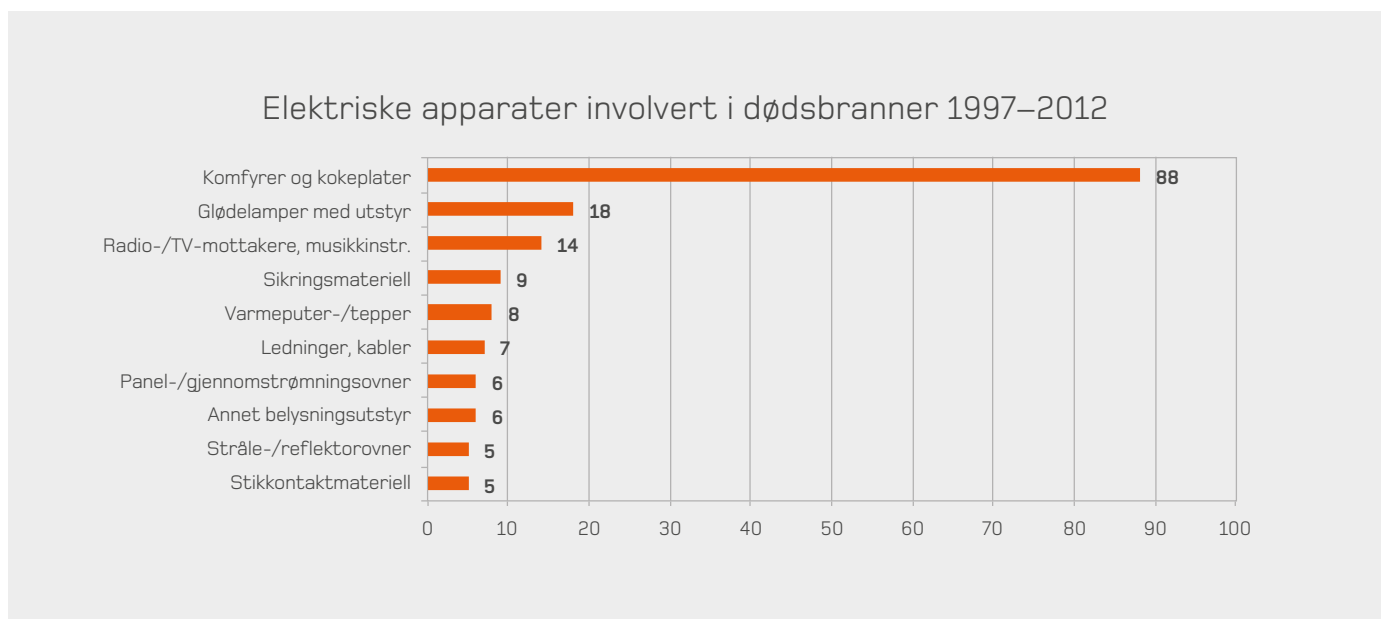

Fig. 2

Eldre personer er overrepresenterte på dødsbrannstatistikken (se figur 3). Det brenner hyppigst absolutt sett hos yngre/middelaldrende, men disse klarer oftere å redde seg ut ved brann. Eldre og de med nedsatt funksjonsevne blir i større grad ofre. Statistikken viser at rusmiddelbruk er en svært farlig faktor uavhengig av alder.

Risikoen er aller størst for personer over 70 år, og risikoen øker for hvert leveår etter passerte 70 år (se figur 4).

Beregninger utført av Statistisk sentralbyrå indikerer at de store fødselskullene fra årene etter 2. verdenskrig vil føre til en voldsom vekst i antall eldre de nærmeste tiårene. Det faktum at vi i dag lever lenger vil også bidra til denne økningen. Dette vil gjøre utfordringen enda større når det gjelder å nå målsettingen om redusert antall brannøde. Informasjon og kommunikasjon vil i så måte bli en meget viktig faktor, gjerne i kombinasjon med andre tiltak som for eksempel komfyrvakt, vanntåke og sprinkling.

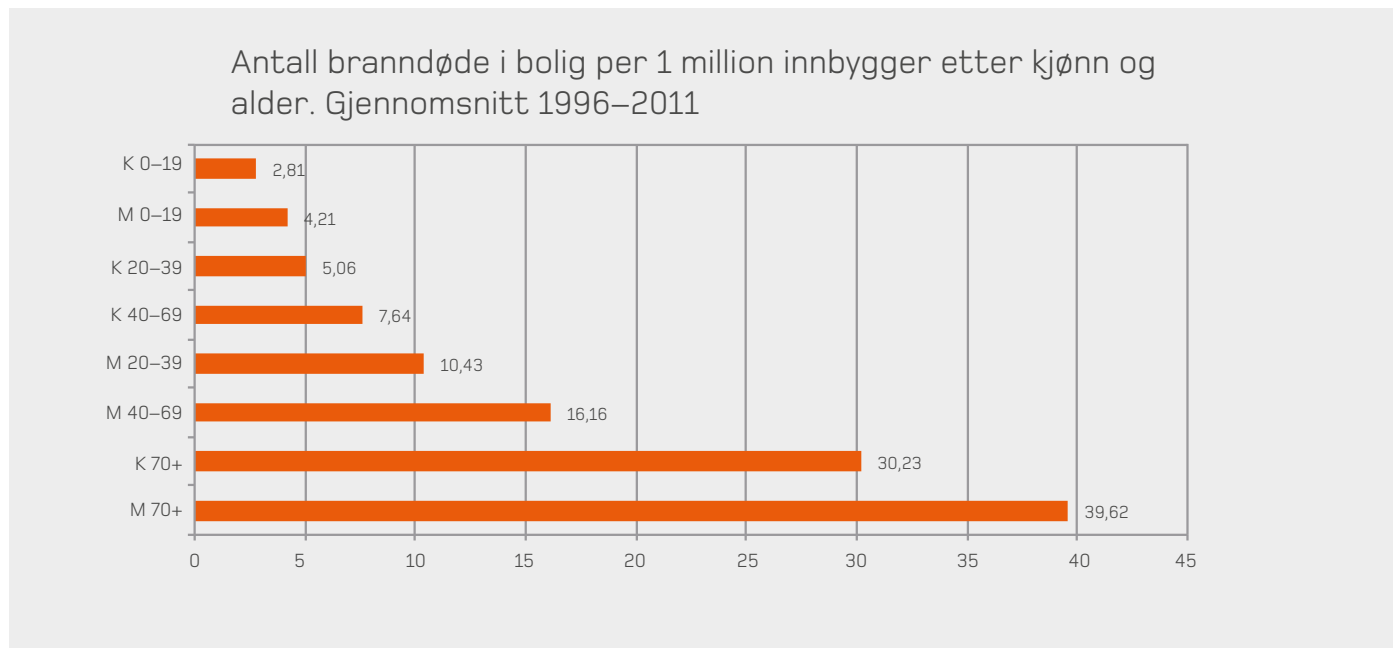

Fig. 3

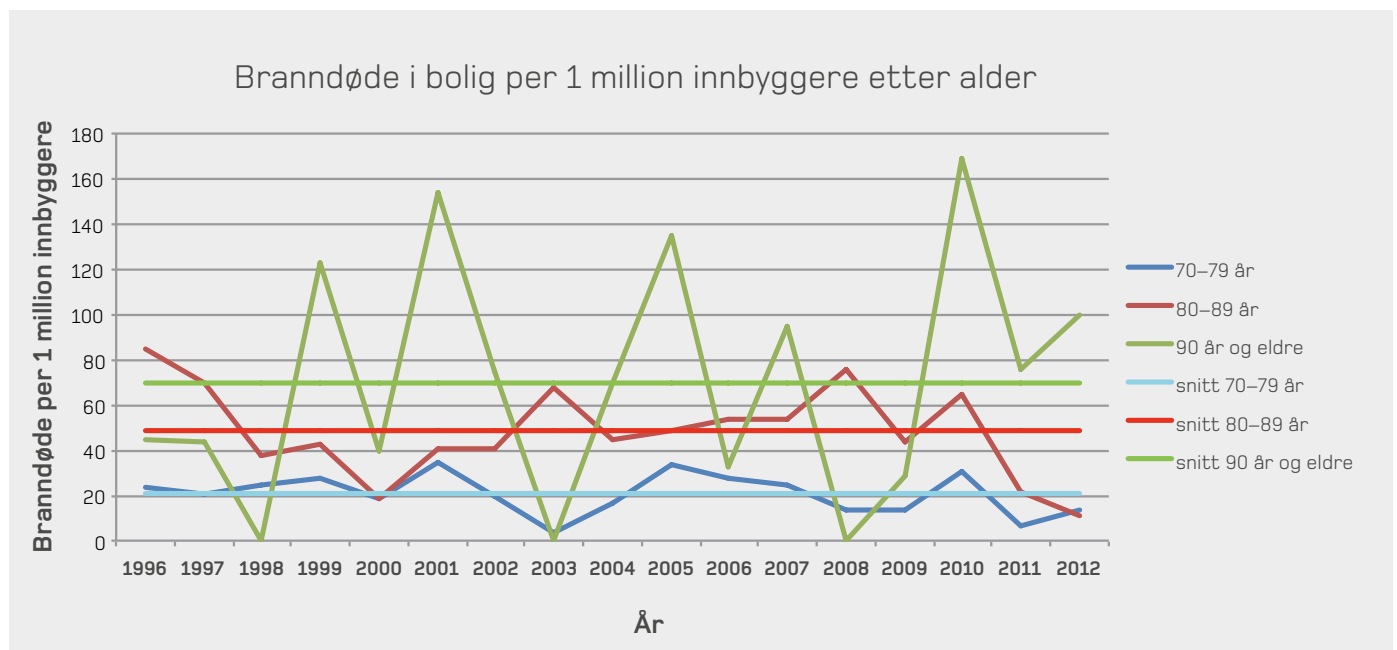

Fig. 4

NOU Trygg hjemme viser til at brannstatistikken i Norge gir få muligheter til å identifisere kjennetegn ved risikogrupper mer presist. Slik kunnskap fremkommer i dag gjennom granskninger, gjennomgang av politirapporter og gjennom andre dybdestudier, samt gjennom analyser gjennomført av andre myndigheters og i andre land.

3.1.2 MOSAIC-UNDERSØKELSEN

Mosaic-undersøkelsen¹¹ sammenholder ulike data om befolkningen etter hvor de bor. Bakgrunnen er at folk gjerne bosetter seg i områder der naboen er relativt like dem selv når det gjelder levemåte, holdninger, preferanser og verdier. Resultatet av undersøkelsen viste andre risikoutsatte grupper enn hva som er tilfellet ved dødsbranner. Mest risikoutsatte var unge, single, velutdannede, urbane og motebevisste, som leier i eldre bygårder i de største byene (*Cityboeren*). De to neste risikogrupperne er de etablerte, middelaldrende med barn og middels inntekt som bor i byforsteder i eldre en-/tomannsbolig (*Det gode liv*) og eldre, single med lav inntekt som bor i eldre blokk/rekkehus (*Velferdsnorge*).

3.1.3 KUNNSKAP OM RISIKOGRUPPER – STATENS VEGVESEN

Brannstatistikken sier ikke noe om *hvem* som omkommer i brann, utover alder, kjønn og geografi (hvor vedkommende omkommer). Noe mer er kjent om demografiske risikofaktorer gjennom undersøkelser på andre områder. For eksempel har Statens vegvesen gjort flere undersøkelser¹² av høyrisikogrupper i vegtrafikken. Grupper med høy risiko er i noen grad sammenfallende med risikogrupperne for brann: Unge menn, eldre, rusmisbrukere og innvandrere fra ikke-vestlige land. Det er særlig innvandrere fra Afrika og Midt-Østen som er utsatt for trafikkulykker, med mer enn dobbelt så høy risiko som personer født i Norge. Årsaken kan være en annen risikovilje eller manglende kunnskap og erfaring. Tilsvarende kan helserelevante forhold, blant annet hos eldre bilførere, gi svekket reaksjonsevne som kan medvirke til at eldre er overrepresentert i trafikkulykker. Det samme gjelder for bruk av rusmidler.

3.1.4 LOKALKUNNSKAP GIR INNSIKT

I en spørreundersøkelse¹³ fra 2011 oppgir mange brannvesen at de i stor grad har oversikt over hvor mange som har omkommet i kommunen/regionen de siste ti årene. På spørsmål om hva som kjennetegner personer som er

spesielt utsatt for brann, peker de fleste av respondentene på eldre, personer med nedsatt funksjonsevne, demente og rusmisbrukere. Andre faktorer som trekkes frem er: Etnisk bakgrunn, psykisk sykdom, behov for assistanse til rømning, røykere, aleneboere, personer med nedsatt hørsel/syn, pleietrengende, sosialklienter, psykisk utviklingshemmede, barn og mer generelt de med manglende forståelse for fyring og brannfare.

3.1.5 KOMFYRBRANN-ANALYSE

SINTEF NBL foretok i 2010 en analyse av DSBs statistikk og politirapporter om komfyrbrenner i perioden 1998–2007¹⁴. Analysene viste blant annet at unge mennesker var overrepresentert i dødsbranner som skjer om natten, spesielt i ukens tre siste dager. Hele 85 prosent av de som omkom om natten var beruset, mens tilsvarende tall for dagtid var 26 prosent.

3.2 KOMMUNIKASJON PÅ BRANN- OG ELOMRÅDET – VIKTIGSTE AKTØRER

DSB

DSB er fagmyndighet for DLE og brann- og redningsvesenet (inkluderer brannfolk og feiere), og driver informasjonsvirksomhet gjennom egne publikasjoner og nettsider rettet mot både publikum og ulike bransjer. En del av dette informasjonsarbeidet skjer gjennom løpende informasjonsoppgaver. Annet er knyttet opp mot kampanjer og andre informasjonstiltak som gjennomføres årlig i samarbeid med andre aktører. DSB deltar i brannsikkerhetskampanjer som Brannvernuka og Aksjon boligbrann. DSB samarbeider også med interesseorganisasjoner og forsikringsbransjen om andre større kampanjer, samt opplæringstilbud i barnehager og skoler. Siden 2007 har DSB ledet et forum for informatører i de største brannvesenene, Branninformasjonsforum (BIF).

Regelverket på brann- og elsikkerhetsområdet gir eiere og brukere av boliger et ansvar for å ivareta sikkerheten i egen bolig. For at eiere og brukere skal kunne ivareta dette ansvaret, er det nødvendig med informasjonstiltak og holdningsskapende arbeid, i tillegg til andre virkemidler som tilsyn og regelverk.

Lokal brannmyndighet inkludert feierne

De kommunale og interkommunale brann- og redningsvesenene er lokal brannmyndighet, og en svært viktig ressurs for kommunikasjon med befolkningen,

¹¹ Experian gjorde en Mosaic-analyse av boligbranner i DSBs fagsystem SamBas i perioden 2001–2006.

¹² *Høyrisikogrupper i vegtrafikken. Samlerapport*. Vegdirektoratet, 2011.

¹³ *NOU Trygg hjemme*, side 39.

¹⁴ <http://www.sintef.no/Byggforsk/SINTEF-NBL-as/sentrale-prosjekter-og-tema/komfyrbrenner/>

næringslivet og de som bor og oppholder seg i kommunene. Brann- og redningsvesenets informasjon og holdningsskapende arbeid om brannsikkerhet og det å forebygge branner og ulykker, utføres bredt gjennom feierne, øvrig brannforebyggende personell og personell i beredskapsstyrken.

Brann- og redningsvesenet er en samlebetegnelse som inkluderer både det som tradisjonelt har vært kalt brannvesen og feierne. Under er disse to gruppene omtalt adskilt for å få klarere frem oppgavene de to gruppene gjennomfører på informasjonsområdet.

Brannvesenets forebyggende oppgaver, inkludert informasjon, er hjemlet i brann- og eksplosjonsvernloven¹⁵. Loven sier blant annet at brannvesenet skal gjennomføre informasjons- og motivasjonstiltak i kommunen om fare for brann, farer ved brann, brannverntiltak, opptreden i tilfelle av brann og andre akutte ulykker. I veiledningen til forskrift om brannforebygging står det at det forventes at det utarbeides en plan for gjennomføring av informasjons- og motivasjonstiltak. Det skal settes mål for aktiviteten, og målgrupper skal prioriteres på bakgrunn av vurdert risiko. Aktiviteten skal evalueres jevnlig.

På bakgrunn av en risikobasert tilnærming skal brannvesenet gjennomføre informasjonsaktiviteter rettet mot utvalgte målgrupper, som for eksempel personer i omsorgsboliger, barnehager, skoler, restauranter og forsamlingslokaler. Brannvesenet skal også følge opp og delta i de sentralt initierte aktivitetene, som for eksempel Aksjon boligbrann.

Det forventes at brannvesenet skal være aktiv medspiller og bistå i undervisning i grunnskole og videregående skole, overfor ansatte i helse- og sosialtjenesten som arbeider med omsorgsboliger/eneboliger med pleietrengende, ansatte/brannvernledere i helseinstitusjoner (sykehjem/sykehus) og informasjon mot allmennheten generelt.

Feierne gjennomfører lovpålagte oppgaver, også hjemlet i brann- og eksplosjonsvernloven, som omfatter motivasjons- og informasjonstiltak om brannfarer ved fyring, om riktig fyring og om opptreden ved (utilsiktet) brann i fyringsanlegget. Informasjons- og motivasjonsarbeidet er viktig når det gjelder montering, bruk og vedlikehold av fyringsanlegg, samt veiledning om riktig fyring og håndtering av aske. Som et ledd i tilsynet med fyringsanlegg sees det også på lagring av farlige

stoffer og væsker. I tillegg til de lovpålagte oppgavene informerer de om bruk og plassering av varslings- og slukkeutstyr, samt om rømningsveier. Informasjonen gis ved en-til-en kommunikasjon under tilsynet. I tillegg til den direkte kommunikasjonen leverer feieren brosjyrer og varsellapper med forebyggende informasjon ved sine besøk. Feietjenesten besøker om lag 80 prosent av boligene i Norge i løpet av en fireårsperiode og har et stort nedslagsfelt i løpet av et år. Feierne er den ressursen som lokalt gir desidert mest brannforebyggende informasjon. Dette har blant annet sammenheng med at feierne er fast ansatte i kommunen, mens brannvesenet på mange mindre steder er frivillige og kun tilkalles ved brann.

Flere utredninger foreslår nå at både brannvesen og feiere skal bruke større del av arbeidstiden på forebyggende informasjonsoppgaver. Da blir det viktig at disse profesjonene også har nok kompetanse på dette.

Feiernes utdanning og læreplan har større fokus på informasjonskompetanse enn de oppgaver feietjenesten er tildelt gjennom dagens forebyggende forskrift. Dette er således kompetanse som kan utnyttes i mye større grad enn i dag.

Det lokale eltilsyn – DLE

DLE fører årlig tilsyn med fem prosent av alle landets boliger. DLEs oppgaver er hjemlet i lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr¹⁶. I årlig instruks fra DSB til DLE gis det føringer om å drive aktivt informasjonsarbeid overfor boligeiere og andre utvalgte grupper. Instruksen fremhever at informasjons- og påvirkningsarbeidet minst skal omfatte følgende:

- Under boligtilsyn skal det brukes minimum 20 minutter på informasjon. Som supplement er det laget egnede informasjonsbrosjyrer.
- DLE skal tilby undervisning til mellom- og ungdomstrinnet ved alle skoler i forsyningsområdet. Nettstedet www.brannvettskolen.no er et supplement til undervisningen.
- Tilby elsikkerhetsinformasjon til hjemmehjelpen/hjemmesykepleien.
- Delta aktivt under Brannvernuka i samarbeid med det lokale brannvesenet.
- Delta aktivt under Aksjon boligbrann.
- Besvare henvendelser fra publikum og bransjen.

Nettselskapene skal ha elsikkerhetsinformasjon tilgjengelig på sine hjemmesider.

¹⁵ *Brann- og eksplosjonsvernloven* §§ 11 og 5-3, i *forskrift om brannforebyggende tiltak og tilsyn*.

¹⁶ *Eltilsynsloven* §§ 3 og 16. *Forskrift om det lokale eltilsyn og sakkyndige som utfører oppgaven for nettleier*.

DSB forutsetter at DLE og brann-/feiervesen legger til rette for bedre samarbeid. DSB ønsker at DLE skal konsentrere seg om informasjon om tørrkoking og tildekking av ovner og elektrisk utstyr, og samarbeide med andre relevante aktører i informasjonsarbeidet, som borettslag, hjemmehjelpere, hjemmesykepleiere og personell på hjelpemiddelsentraler.

DLE skal utarbeide en årlig informasjonsplan som beskriver hvordan informasjons- og påvirkningsoppgaver skal gjennomføres, med omtale av målgrupper, tiltak, virkemidler og ressursbruk, samt rutiner DLE har for å besvare henvendelser fra publikum.

Organisasjoner

Frivillige og private organisasjoner og bedrifter driver også i stor grad brannforebyggende arbeid. Eksempelvis er både Norsk brannvernforening og forsikringsselskapene svært aktive på brannvern, også i samarbeid med DSB.

Norsk Brannvernforening er en uavhengig stiftelse som har som viktigste oppgave å arbeide for kunnskaps- og informasjonsformidling om brannvern overfor befolkningen og ulike yrkesgrupper i privat og offentlig sektor. Foreningen arbeider på en rekke forskjellige arenaer, og samarbeider med myndigheter og forsikringsnæringen om flere av de største kampanjene og andre informasjonstiltak.

Finans Norge (FNO) og de ulike forsikringsselskapene samarbeider med Norsk Brannvernforening og myndighetene om de største kampanjene, og de er en stor økonomisk bidragsyter på flere av disse. I tillegg har de egne informasjonstiltak, blant annet informasjon på sine nettsider om forebygging av brann i boliger.

Kommuner og kommersielle aktører driver også informasjonsarbeid på brannområdet, og det finnes en rekke interesseorganisasjoner som er engasjert i brannvernarbeidet, blant annet bransje- og fagorganisasjoner som LO, NELFO¹⁷, Norske Boligbyggelag, Energi Norge, Huseiernes Landsforbund, Norsk brannbefals landsforbund og Brannfaglig fellesorganisasjon. Helse- og omsorgstjenesten i kommunene deltar i opplæringsprogram i regi av brannvesenet, og det er utviklet informasjonsmaterieell og sjekklister som hjemmetjenesten kan benytte for å sjekke brannsikkerheten hos sine brukere.

3.3 VIKTIGSTE INFORMASJONSTILTAK

Noen av de viktigste informasjonstiltakene som gjennomføres på brannvernområdet omtales i det følgende.

3.3.1 AKSJON BOLIGBRANN

Mange av dagens kampanjer og informasjonstiltak er knyttet til visse tider av året. En av de største kampanjene er Aksjon boligbrann som har blitt gjennomført hvert år i desember siden 2003. Aksjonen innledes hvert år med røykvarslerdagen 1. desember. Denne dagen fokuseres det på å få beboere til å sjekke røykvarsleren og skifte batteri. Flere kanaler og virkemidler tas i bruk for å formidle budskapet, blant annet innsalg til mediene, trykte publikasjoner, nettside, en-til-en-informasjon, forhåndslagd materiell til lokalt bruk (maler for pressemeldinger, annonser m.m.) og radiospotter om bytte av røykvarslerbatterier på P4 og Radio Norge.

Målgruppen for Aksjon boligbrann er hele befolkningen. Omtrent 40 000 husstander over hele landet får tre dager i begynnelsen av desember besøk av brannvesen, feiere og DLE, med tilbud om gratis og uforpliktende sjekk av brann- og elsikkerheten i boligen.

Desember er årets mest brannfarlige måned, og mellom jul og nyttår er det to til tre ganger flere branner enn en gjennomsnittlig uke ellers i året. Tall innhentet gjennom Aksjon boligbrann viser at omtrent 500 000 mennesker i Norge bor i boliger uten røykvarsler som fungerer. Over halvparten av alle boligbranner har sammenheng med menneskelig atferd og kan unngås med større aktsomhet. Derfor settes det inn et massivt informasjonstrykk i denne perioden. DSB, Norsk brannvernforening og Gjensidige står bak kampanjen, og over 300 ansatte i brannvesen, feiere og DLE står for den praktiske gjennomføringen lokalt.

Kampanjen er et eksempel på at mange kanaler tas i bruk samtidig og at det gis ett budskap av gangen. Aksjon boligbrann er sentralt initiert, med tilrettelegging for lokalt bruk, det er et utstrakt samarbeid mellom flere store aktører og kampanjen har god effekt.

3.3.2 BRANNVERN I BARNEHAGE OG SKOLE

Det finnes flere ulike tiltak rettet mot barn og unge, i regi av flere ulike aktører. Her nevnes noen av de viktigste:

- Samarbeidsgruppa for brannvern i skolen utvikler og tilbyr undervisningsopplegg om el- og brannvern for barnehager, grunnskolen og videregående skole. Samarbeidsgruppa består av Norsk brannvernforening,

¹⁷ Foreningen for EL- og IT-bedriftene i Norge.

forsikringsselskapet Gjensidige og DSB. Oppleggene brukes årlig av over 250 000 barn og unge.

- DLE skal i følge DSBs *Instruks for det lokale elektrisitetstilsyn 2013* gi tilbud om minst to timer undervisning til mellomtrinnet og ungdomstrinnet ved alle skoler innenfor netteiers forsyningsområde.
- Norsk brannbefals landsforbund (NBLF) har et undervisningsopplegg rettet mot elever i 6. klassetrinn og deres familier. Den praktiske gjennomføringen står NBLFs lokallag for, mens Gjensidige dekker kostnadene.
- I brann- og eksplosjonsvernloven forutsettes det at brann- og redningsvesenet gjennomfører informasjonsaktiviteter rettet mot utvalgte målgrupper som blant annet barnehager og skoler. Men det lokale brann- og redningsvesenet bestemmer selv, ut fra en risikovurdering, om de skal drive med undervisning og opplæring for barn og unge og i hvilket omfang. Brannvesenene benytter seg av oppleggene til Samarbeidsgruppa for brannvern i skolen, NBLF eller de lager egne.

På www.brannvettskolen.no finnes et undervisningsopplegg for alle nivåer, fra barnehage, småskoletrinnet (1.–4. klasse), mellomtrinnet (5.–7. klasse), ungdomstrinnet (8.–10. klasse), videregående skole og informasjon til lærere og foreldre. Spesielt barnehagene har benyttet seg av dette materialet, og i skolene er det mest brukt i de laveste klassetrinnene.

3.3.3 BRANNVERNUKA OG NASJONAL BRANNØVELSE

Brannvernuka er en årlig landsomfattende informasjonskampanje som arrangeres i september av Norsk brannvernforening, DSB og forsikringsselskapet IF. Brann- og redningsvesenet står for den praktiske gjennomføringen over hele landet. Siden 2002 har det blitt rendyrket et konsept der barn og barnefamilier inviteres til åpne brannstasjoner over hele landet for å lære om brannvern.

Undersøkelser etter dødsbranner viser hvor viktig det er at folk vet hva de skal gjøre når det brenner og at de har utført en brannøvelse for å se at teorien fungerer i praksis. I 2009 ble derfor kampanjen utvidet til også å omfatte en nasjonal brannøvelse for privatpersoner, bedrifter, institusjoner, skoler, barnehager og andre virksomheter.

Målgrupper for Brannvernuka er barn og barnefamilier. For Nasjonal brannøvelse er målgruppene familier, barnehager, skoler, bedrifter, helseinstitusjoner, offentlige etater og borettslag. Et overordnet langtidsmål for Brannvernuka er at kampanjen skal bidra til bedre brannsikkerhet i boliger og dermed færre boligbranner.

Cirka 5–600 000 personer deltar i de mer enn 5 000 brannøvelsene som finner sted under Nasjonal brannøvelse.

3.3.4 INTERNASJONALT: STORBRIANNIA OG SVERIGE – TO EKSEMPLER

Mange land jobber godt og langsiktig med kommunikasjon og brannsikkerhet. Her trekkes først og fremst frem arbeidet i Storbritannia og Sverige. Førstnevnte særlig fordi de har jobbet langsiktig og planmessig med kampanjer, Sverige fordi de har utformet en nasjonal strategi for kommunikasjonsarbeidet og er i startfasen med å sette den i verk.

Storbritannia

I Storbritannia har myndighetene gjennom flere tiår jobbet systematisk med kommunikasjon på brannsikkerhetsområdet. Fellestrekket ved kampanjene i Storbritannia er at de bruker mye sterkere virkemidler enn det vi er vant til her hjemme.

Fire kills

Kampanjen *Fire Kills*¹⁸ har bakgrunn i en røykvarslerkampanje i 1988. Kampanjens styrke er dens langsiktighet, og at de har vært gode til evalueringer i ettertid, utført av eksterne byråer. Ett av suksesskriteriene er at nasjonalt initierte kampanjer er gjennomført i samarbeid med brann- og redningsvesenet lokalt, og at den sentrale informasjonsinnsatsen og bruk av nasjonale medier er tilrettelagt for lokale aktiviteter. Innsatsen er ellers preget av bredt samarbeid, samordning av budskap og ett budskap av gangen.

Kampanjen har vært ledet av sentrale myndigheter, og hovedtema velges hvert år. Det velges også månedlige temaer for å samordne budskap og lette planleggingen gjennom året. På den måten kan også ulike partnere få oppmerksomhet gjennom året.

En sentral gruppe står for planleggingen, og samarbeidspartnere varierer etter hva som er årets tema. Resultatene blir evaluert for å vurdere effektene over tid, men også for å identifisere eventuelle nye utfordringer. I 2009 ble det gjort en kvantitativ undersøkelse¹⁹ som viste at andelen fungerende røykvarslere økte etter kampanjer om røykvarslere og skifte av batteri, og at røykvarslersalget økte.

¹⁸ *Fire Kills Campaign*, presentasjon holdt av James Webb, Department for Communities and Local Government, november 2012.

¹⁹ *Quantitative Exploration of the Impact of the Fire Kill Media Campaign*, 2009.

Mange av risikogrupperne er de samme i Storbritannia og Norge; eldre, enslige middelaldrende, som røyker og drikker hjemme, samt personer med nedsatt funksjonsevne.

I tillegg har de i Storbritannia identifisert enslige foreldre og yngre personer (inkludert studenter) som utsatte grupper. En egen undersøkelse²⁰ gikk nærmere inn på hvordan kommunikasjonen med disse grupperne kunne være mest mulig målrettet. Kommunikasjon via TV-kampanjer til befolkningen er etter hvert erstattet med mer målrettede kommunikasjonstiltak til spesifikke målgrupper. I målgruppearbeidet brukes byråer til å gjøre analyser eller undersøkelser ved bruk av fokusgrupper. Ofte brukes pilotprosjekter før større satsinger settes ut i livet.

London Fire Brigade

London Fire Brigade har hatt flere store kampanjer. En av dem som har fått mye oppmerksomhet de siste årene er *Last Night a Hamburger Saved My Life*. Den retter seg hovedsakelig mot målgruppen enslige menn som har vært på byen og glemmer mat på komfyren når de kommer hjem, noen ganger med fatale utfall. Budskapet er: *spis før du drar hjem*.

London Fire Brigade gjør planmessig bruk av brannhendelser for å skape oppmerksomhet om viktige temaer i mediene.

Merseyside

I fylket Merseyside i Nord-England er det høy arbeidsløshet, rusmisbruk er utbredt og det er mye dårlig helse. På slutten av 90-tallet gjennomførte det lokale brann- og redningsvesenet en kursendring mot mer forebyggende arbeid. Staten satset i 2003 hele 25 millioner pund over fire år. Hjemmebesøk skulle bidra til å redusere bolig- og dødsbranner.

Til å begynne med drev brann- og redningsvesenet først og fremst med hjemmebesøk, mens de i dag jobber mer integrert i flere ulike deler av kommunenes sosiale arbeid. De besøker cirka 9000 hushold per måned, undersøker boligene for blant annet brannfeller og livssituasjonen generelt, og røykvarsler installeres dersom den mangler. De gjør mye bruk av nettverk og ambassadører i kommunikasjonen med ulike grupper, som funksjonshemmede, flyktninger, eldre og sosialarbeidere. Evalueringen i etterkant har vist at dette er tiltak som hjelper. I perioden 2000–06 ble boligbranner redusert fra 3000 til ca. 2000²¹. Deres måte å jobbe på har nå spredt seg til resten av landet.

Lignende erfaringer er gjort i Norge, og flere forslag i *NOU Trygg hjemme* legger blant annet opp til større omfang av forebygging og informasjonsarbeid blant feiere og brannfolk, nettopp med bakgrunn i de erfaringer som er gjort i Merseyside i Nord-England.

Sverige: Aktiv mot brand

MSB i Sverige har utarbeidet en nasjonal strategi²², der kunnskap og informasjon er en av fire strategier. Strategien følges opp gjennom satsingen *Aktiv mot brand*, et samarbeid mellom MSB, Brannskyddsföreningen, Brandvarnaregruppen, SABO, Räddningstjänesterna, Svensk Försikring og Länsstyrelserna. Et informatørnettverk planlegger og gjennomfører ulike aktiviteter som bestemmes for hvert år. De har en aktivitetskalender ("årshjul") som viser de ulike aktivitetene gjennom året.

Aktiv mot brand skal bidra til at aktørene blir mer samkjørte for å øke effekten og gjennomslaget i kommunikasjonstiltakene. De har utarbeidet et overgripende konsept med følgende innhold:

- kampanjemateriell: manualen *Slik jobber du med Aktiv mot brand*, annonsemaler, rollup-maler, pressemeldinger, bakgrunnsinformasjon og filmer på DinSikkerhet.se
- nasjonal PR i aviser, radio, sosiale medier og TV
- nettverkskontakt

Målgrupperne er:

- Allmennheten (alle voksne som bor i leilighet eller enebolig).
- Prioriterte grupper:
  - Voksne med begrensede svenskspråklige kunnskaper.
  - Eldre.
  - Ungdom som nylig har flyttet hjemmefra.

Noen av disse grupperne har det vært jobbet mot i flere år allerede. Et eksempel er kampanjen *Päppar, päppar* som er rettet mot eldre og i flere år har blitt gjennomført på FN's eldredag 1. oktober. Brann er ett av flere sikkerhetstemaer.

Undersøkelser etter første års aktiviteter viser at omtrent 50 prosent gjennomførte en aktivitet med støtte fra Aktiv mot brand, 90 prosent brukte materialet utviklet til formålet, kampanjen nådde 20 prosent av den totale målgruppen og ni prosent byttet batteri i røykvarsleren som følge av kampanjen.

20 Understanding People's Attitudes Towards Fire Risk. Department for Communities and Local Government, 2008.

21 *Final Evaluation of the Home Fire Risk Check Grant and Fire Prevention Grant Programmes – Case Studies*, Fire Research 2/2009, Department of Communities and Local Government.

22 *Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand. En nationell strategi för att stärka brandskyddet för den enskilda människan*. MSB, 2011.

3.4 UTFORDRINGER

De to viktigste utfordringene for effektiv informasjon og kommunikasjon om brann sikkerhet er manglende samordning av informasjon og kommunikasjon, og lite målrettet innsats mot de gruppene som er mest utsatt for brann²³. Andre utfordringer er knyttet til kunnskap og kompetanse, evalueringer og egenskaper ved risikogruppene.

3.4.1 MANGLENDE SAMORDNING

Mange avsendere med ulike utspill og ulike budskap

Det svekker budskapet og virker forvirrende for mottakeren av informasjon. Mange ulike budskap om brannrisiko kan gi inntrykk av at *alt* er farlig, og svekker tilliten til den som er avsender av budskapet.

Brann og el er ikke samordnet nok

Brann- og redningsvesenet (brannfolk og feierne) og DLE har begge flere gode informasjonstiltak rettet mot skolen og andre målgrupper lokalt, men de samarbeider i liten grad og bruker ulike metode og materiell til tross for at de opererer i samme geografiske område og har samme målgruppe. Dette kan svekke gjennomslaget og gi liten effektivitet.

Kommunikasjonstiltakene er ikke samordnet nok lokalt og sentralt

Det mangler sentralt initierte tiltak rettet mot risikogruppene som er tilrettelagt for lokalt bruk. Det gjøres mye informasjonsarbeid overfor risikoutsatte grupper på lokalt nivå, men arbeidet er i liten grad systematisert og tilrettelagt for erfaringsutveksling. Potensialet for å samarbeide med andre lokale aktører som også er i kontakt med risikogruppene er heller ikke utnyttet godt nok.

Informasjonsmateriell som benyttes har ulikt innhold og kvalitet

Avsenderne fremstår som svært ulike. Når også ulike typer brannrisiko vektlegges, kommer ikke budskapet klart nok frem for mottakerne.

3.4.2 MANGLENDE MÅLRETTET INNSATS

Det gjøres mye på informasjonsområdet, men det gjøres for lite rettet mot den delen av befolkningen som er mest utsatt for risiko, det vil si risikogruppene. Det aller meste av kampanjer og større tiltak er rettet mot befolkningen generelt og barn/unge.

St.meld. nr. 35 slår fast at målrettede brannvernkampanjer som Aksjon boligbrann og tiltak overfor spesielt utsatte risikogrupper skal bidra til nedgang i både antall branner og dødsbranner²⁴. For å nå risikogruppene med informasjon og kommunikasjon er det i de fleste tilfeller nødvendig å bruke andre fremgangsmåter enn overfor befolkningen som helhet, både i valg av informasjonstiltak, kanaler, budskap og andre virkemidler på kommunikasjonsområdet. Se mer om dette i kapittel 4.

3.4.3 BEHOV FOR KUNNSKAPS- OG KOMPETANSEUTVIKLING

Andre utfordringer for effektiv informasjon og kommunikasjon om brann sikkerhet er relatert til kunnskap og kompetanse:

- Mangel på kunnskap om risikogruppene. Nok viten om hvem det brenner hos og om risikogruppene er en grunnleggende forutsetning for å kunne målrette informasjonen.
- Behovet for å styrke kompetansen på informasjon og kommunikasjon hos grupper med informasjonsoppgaver vis a vis risikogruppene.

Dagens statistikk gir for lite kunnskap om risiko- og målgruppene, og brannetterforskningen er mangelfull. Mye av kunnskapen er av teknisk karakter. Vi vet ikke nok om hvem det brenner hos²⁵. Mer samfunnsmessig kunnskap om risiko- og målgrupper må derfor i dag hentes fra andre kilder, som tilsyn, ekspertuttalelser, undersøkelser fra andre sektorer og fra andre land.

I dag er det bare de største brann- og redningsvesen som har ansatt egne kommunikasjonsmedarbeidere. Det er foreslått at brannvesenet og feierne skal benytte mer av sin tid på forebyggende virksomhet, det vil si informasjon²⁶. I tillegg er det foreslått at andre yrkesgrupper i kommunen (hjemmehjelp og hjemmesykepleiere m.fl.) som jevnlig er i kontakt med risikogruppene i større grad kan bidra med informasjon om brann sikkerhet. Uansett hvem som skal utføre informasjonsoppgavene er det viktig at alle som skal videreformidle brann sikkerhet på hjemmebesøk har tilstrekkelig kompetanse på informasjon og kommunikasjon, enten det er brannvesen, feiere, DLE eller hjemmehjelpen.

²³ Basert på innspill bl.a. fra representanter for brann- og elmiljøene, samt risikogruppene.

²⁴ *St.meld. nr. 35*, side 41.

²⁵ Jf. *NOU Trygg hjemme*, side 103.

²⁶ *Ibid.*

3.4.4 BEHOV FOR EVALUERING

I dag er det liten grad gjort evalueringer av hvilken effekt på målgruppene innsatsen på informasjons- og kommunikasjonsområdet har. Når innsats ikke evalueres vet man ikke i hvilken grad målene er nådd, eller om informasjonstiltakene har ønsket effekt. I verste fall kan mangel på evaluering gjøre at man fortsetter for lenge i samme spor, uten å korrigere innsatsen.

4 NÆRMERE OM RISIKO- OG MÅLGRUPPENE

St.meld. nr. 35 påpeker at det gjøres for lite fra sentralt hold mot risikogrupperne i dag. De store nasjonale kampanjene som Aksjon boligbrann og Brannvernuka har i dag mest fokus på befolkningen, barnefamilier, samt barn og unge. Det går frem av stortingsmeldingen at informasjonsstrategien skal sette fokus på risikogrupperne. I *NOU Trygg hjemme* fremgår det at: *informasjonsstrategien (...) må utarbeides og gjennomføres med særlig henblikk på utsatte gruppers behov*²⁷.

Stortingsmeldingen og andre etterfølgende utredninger bruker betegnelsen *risikogrupper*. I denne strategien brukes denne betegnelsen ofte sammen med *målgrupper*²⁸.

Med **risikogrupper** menes de grupper som er spesielt utsatt for å omkomme i brann og/ eller forårsake brann. Med **målgrupper** menes de grupperne vi definerer som viktige å nå med informasjon, men som ikke nødvendigvis er mer risikoutsatte når det gjelder brann enn andre grupper.

Gruppen barn og unge er for eksempel en viktig målgruppe å nå blant annet fordi gode holdninger skapes tidlig, samtidig som barn og unge er viktige videreformidlere for å nå foreldre og andre voksne med informasjon. Befolkningen er en annen målgruppe som er viktig å nå med informasjon. I dette kapitlet går vi nærmere inn på de enkelte mål- og risikogrupperne.

I møtene har representanter for risikogrupperne blitt stilt følgende spørsmål:

- Hvordan kommuniseres det med disse grupperne i dag?
- Hvem er de viktigste aktørene (avsenderne)?
- Hva er eventuelt de viktigste utfordringene?
- Hvordan kan vi best mulig kommunisere med disse grupperne i fremtiden, for å bedre brannsikkerheten?

²⁷ *NOU Trygg hjemme*, blant annet side 132.

²⁸ I andre sammenhenger benyttes også betegnelsen *brukere* eller *brukergrupper*. Et godt eksempel på dette er de som benytter seg av tjenester fra en offentlig myndighet, som for eksempel brukere av trykdeytelser fra NAV.

Resultater fra møtene er tatt med i det følgende.

Arbeidsgruppen understreker at dette på ingen måte er en komplett oversikt. Mange av innspillene har også vært for detaljerte til å ta med i denne strategien.

4.1 ELDRE OG PLEIETRENGENDE

Med **eldre** regnes her de som er over 70 år. Man kan naturligvis være dement, ha nedsatt hukommelse og kognitiv kapasitet også under denne alderen. **Pleietrengende** er personer med svekkede sanser (lukt, syn, hørsel) og/eller redusert bevegelighet/førlighet.

St.meld. nr. 35 nevner eldre og pleietrengende som en særskilt risikogruppe det skal satses på fremover. *NOU Trygg hjemme* deler pleietrengende i tre grupper: de som bor i institusjon med særskilte krav til brannsikkerhet og tilsyn, de som bor i tilrettelagte boliger finansiert med offentlige midler og de som bor i egne boliger.

DSBs brannstatistikk viser at personer over 70 år er ekstremt risikoutsatt for å omkomme i brann. Risikoen er fire til fem ganger høyere enn for resten av befolkningen, og risikoen øker dramatisk for hvert leveår etter passerte 70 år. Det brenner ikke oftere hos eldre, men de har problemer med å redde seg ut fra brannen. Det har sammenheng med at forekomsten av sykdom og funksjonsnedsettelse øker med alderen. Spesielt for eldre er at de ofte har flere funksjonsnedsettelser på en gang og at kombinasjonen av flere faktorer knyttet til aldring gir økt sårbarhet. Risikoen for å omkomme er enda større der flere risikofaktorer opptrer samtidig, som røyking, alkoholbruk og/ eller funksjonsnedsettelse, i tillegg til høy alder.

Som vist foran vil vi i Norge få en dobling av antall personer over 67 år frem mot 2060 på grunn av de store alderskullene fra årene etter 2. verdenskrig, økt levealder og økt innvandring. Det blir derfor enda viktigere å forebygge branner hos eldre i årene som kommer.

Det er viktig å skille mellom eldre med og uten behov for oppfølging og tilpasset kommunikasjon. De mest utsatte eldregruppene er også de som er vanskeligst å nå med informasjon. Eldre som bor alene, er uten slektninger og bekjente, og som ikke har kontakt med kommunen, er spesielt utfordrende å nå. Hele to tredjedeler eldre over 85 år har ikke kontakt med pleie- og omsorgstjenester²⁹.

Gruppen eldre har foreløpig ikke blitt prioritert fra sentralt hold på en systematisk måte, og det gjøres lite som er spesielt rettet mot denne gruppen i dag. DSB har en brosjyre *Trygghet i hjemmet for eldre*, som er distribuert i stort antall til kommuner, foreninger og eldre over hele landet. Brannvern er ett av flere temaer i brosjyren.

Kommunene er en viktig avsender av informasjon til denne gruppen i dag, både gjennom brann- og redningsvesenet, helsetjenesten generelt og mer spesifikt i form av forebyggende hjemmebesøk, en individuelt tilpasset råd- og veiledningstjeneste som mange kommuner har. Brannvern er også her ett av flere temaer. I noen byer tilbys alle over 75 år utenfor institusjon slike hjemmebesøk³⁰.

Informasjon gis også gjennom eldreforeninger, arrangementer på eldresentre og lignende, men det er lite systematisert og det er i de fleste tilfeller opp til den eldre selv å ta initiativ til å delta på arrangementene og få denne informasjonen.

4.2 INNVANDRERE, ARBEIDSINNVANDRERE OG ASYLSØKERE

Innvandrere er en gruppe vi har liten kunnskap om når det gjelder brann, og gruppen er lite synlig i brannstatistikken. Undersøkelser viser imidlertid at deler av denne gruppen er mer utsatt for brann³¹. Innvandrergupper og utenlandske arbeidstakere er en av risikogrupperne i *St.meld. nr. 35*, mens i *NOU Trygg hjemme* skilles det mellom innvandrere generelt, beboere i asylmottak og arbeidsinnvandrere. Dårlige boforhold og andre sosiale forhold kan sammen med manglende språkferdigheter, annen sikkerhetskultur og manglende kjennskap til bruk av elektrisitet være forhold som kan påvirke brannrisiko og gjøre den høyere blant enkelte grupper av innvandrere. Bruk av gass til matlaging er kjent for mange innvandrere fra før, men egenskaper ved gassen,

riktig bruk og oppbevaring kan likevel være annerledes enn de er vant til.

NOU Trygg hjemme konkluderer med at mange **asylsøkere** ikke forstår brannfaren i norske boliger og bruk av teknisk utstyr godt nok. Kjøkkenet er det største problemet; feil bruk av utstyr, at kjøkkenet forlattes mens maten koker, og mye bruk av oljer til steking. Uaktsom bruk står for mange av branntilfellene. Sabotasje, hærverk, påsatte branner og alarmløsninger for å få oppmerksomhet er andre brannårsaker.

Arbeidsinnvandrere har i utgangspunktet et tidsavgrenset opphold i landet. De bor ofte i boliger med lavere standard, og dette kan gi økt brannrisiko når utleiende ikke har nødvendig sikkerhetsstandard på boligene. I slike tilfeller er det andre faktorer enn mer informasjon som er virkemiddelet. Det er også avdekket manglende kjennskap til bruk av elektrisitet³², og i slike tilfeller vil informasjonstiltak kunne hjelpe.

Innvandrere: person født i utlandet av utenlands fødte foreldre.

Asylsøker: person som har søkt asyl i Norge. Deres søknader er fortsatt til behandling.

Flyktning: person som er innvilget politisk asyl eller opphold på humanitært grunnlag. Det kan skje enten ved at de er tilkjent flyktningstatus av FNs høykommissær for flyktninger og kommet inn under Norges flyktningkvote, eller ved at de har kommet til landet som asylsøkere og er innvilget politisk asyl eller fått opphold på humanitært grunnlag.

I tillegg kommer en del utlendinger til Norge som familieinnvandrere (både gjenforening og etablering), studenter, turister, forretningsreisende og på familiebesøk.

Definisjon hentet fra Statistisk sentralbyrå.

De utfordringene som er knyttet til kommunikasjonen med **innvandrere generelt** har først og fremst å gjøre med store forskjeller i de enkelte innvandrerguppene. Dette gjør det umulig å målrette kommunikasjonen til gruppen som helhet. Gruppene er i tillegg ujevnt fordelt i landet. Språklige, sosiale og kulturelle forhold spiller inn også når det gjelder valg av kanaler, budskap og andre forhold. Eksempelvis er innvandrerkvinner ofte vanskeligere å nå med informasjon. I noen tilfeller kan også analfabetisme være et problem.

29 Tall fra KS i møte med representanter for myndighetene 4. desember 2012.

30 I Danmark har denne tjenesten vært lovpålagt siden 1995, der alle over 75 år tilbys slike besøk minst to ganger hvert år.

31 *NOU Trygg hjemme*.

32 *NOU Trygg hjemme*, om Drammensprosjektet, side 96.

Hvordan kommuniseres det med disse gruppene i dag, og hvem kommer de i kontakt med? For arbeidsinnvandrerne er dette først og fremst arbeidsgiver og eventuelt utleier av bolig. Kontakten med myndighetene er mer begrenset. En arbeidsinnvandrer som ikke har norsk fødselsnummer, må gjennomføre en ID-kontroll på et ID-kontor hos skattemyndigheten før personen kan søke om skattekort for arbeid i Norge. Mange arbeidsinnvandrere er også innom NAV i forbindelse med rett til trygdeytelser som arbeidstaker i Norge.

Undersøkelser³³ arbeidsgruppen har gjort i anledning strategiarbeidet har vist at **asylmottakere** i større grad enn arbeidsinnvandrere får informasjon om brannsikkerhet. Det er mottakene og bosettingskommunen som primært har kontakt med asylmottakeren den første tiden. Ved asylmottakerens ankomst til Norge informeres det om brannsikkerhet i transittmottaket. Senere får vedkommende også informasjon om brannsikkerhet når personen overføres til det ordinære mottaket³⁴.

UDI³⁵ har fra 2012 hatt en satsning på brann i asylmottak der både asylsøkere og ansatte er målgrupper. Informasjon om brannsikkerhet i asylmottak gis muntlig, skriftlig og i form av øvelser. Utfordringen er å nå asylsøkere som bor privat utenfor mottak.

Asylmottakere og andre nye innvandrere mottar brosjyren *Ny i Norge* ved ankomsten til Norge. Brosjyren er en håndbok med viktig informasjon om rettigheter og plikter for alle som arbeider i Norge, og den er utarbeidet av flere myndigheter i fellesskap³⁶. Brosjyren tar også for seg informasjon om brannsikkerhet. Kommunen som asylmottakeren bosettes i er pliktig til å tilby et introduksjonsprogram³⁷. Introduksjonsprogrammet skal gi

grunnleggende ferdigheter i norsk, innsikt i samfunnsliv, og forberedelse til yrkeslivet. Brosjyren *Brannsikker bolig* som er utarbeidet av Norsk brannvernforening finnes på 32 språk, og deles ut til alle som kommer til mottakstransitt³⁸. En ledsagende film er også tilgjengelig på mange av språkene.

Undersøkelser³⁹ viser at selv om det gjøres mye er måten det kommuniseres med innvandrere og asylmottakere på lite målrettet i utforming og budskap. Det informeres i hovedsak til gruppen som én gruppe, mens den i virkeligheten er svært lite homogen. Det er videre en utfordring at det er mye informasjon tilgjengelig, og at den viktige informasjonen ikke kommer tydelig nok frem.

4.3 PERSONER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Med **nedsatt funksjonsevne** menes følger ved tap av eller skade på en kroppsdel eller i en av kroppens funksjoner. Dette kan for eksempel dreie seg om nedsatt bevegelses-, syns- eller hørselsfunksjon, nedsatt kognitiv funksjon, eller ulike funksjonsnedsettelse på grunn av allergi, hjerte- og lungesykdommer.

Definisjon hentet fra regjeringen.no, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

NOU Trygg hjemme viser til flere studier og undersøkelser som har avdekket at ulike former for funksjonsnedsettelse gir høyere brannrisiko. Nedsatt funksjonsevne behøver i seg selv ikke å være et risikoforhold, og ofte er risikoen knyttet til manglende tilrettelegging i omgivelsene rundt den enkelte. Ulike typer funksjonsnedsettelse krever ulike former for tilpassede tiltak, også når det gjelder informasjon og kommunikasjon om brannsikkerhet.

En utfordring ved denne gruppen er at flere typer risiko kan være til stede samtidig, i tillegg til nedsatt funksjonsevne: en person kan ha redusert syn på grunn av alder, samtidig tilhøre en innvandrergruppe og ha språkproblemer, røyke og drikke alkohol. Dessuten vil de fleste mennesker i løpet av livet befinne seg i denne gruppen, for eksempel som eldre ha nedsatt syn eller midlertidig oppleve å ha nedsatt funksjonsevne gjennom sykdom eller bruk av rusmidler.

beskyttelse, og personer som blir familieegjenforent med en person som er omfattet av de overnevnte grupper.

38 UDI, i samtale med myndigheter, 4. desember 2012.

39 Samtaler med myndigheter og risikogrupper gjennomført i perioden desember 2012 – januar 2013.

33 Samtaler med myndigheter og risiko- og målgrupper gjennomført i perioden desember 2012– februar 2013.

34 Asylsøkere som ankommer Norge blir innplassert i transittmottak. Under saksbehandlingsperioden blir vedkommende overført til ordinære mottak. For de asylmottakerne som får opphold i Norge blir de å regne som flyktninger som har rett til å bosettes i en kommune. IMDI har ansvaret for å finne en egnet bosettingskommune.

35 Møte med myndigheter 28. januar 2013.

36 Brosjyren inneholder informasjon fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Direktoratet for arbeidstilsynet, Direktoratet for forvaltning og IKT, Direktoratet for naturforvaltning, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Fellesforbundet, Forbrukerrådet, KS, Helsedirektoratet, Husbanken, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Politidirektoratet, Skattedirektoratet, Statens vegvesen, Toll- og avgiftsdirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Utlendingsdirektoratet.

37 Lov 4. juli 2003 nr 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven), § 2. De som dekkes av ordningen er hovedsakelig personer med asylstatus, overføringsflyktninger med innreisettillatelse, personer med opphold på humanitært grunnlag, etter søknad om asyl, personer med kollektiv

Nedsatt funksjonsevne kan påvirke brannsikkerhet på mange ulike måter. Begrenset mobilitet vil kunne vanskeliggjøre rask reaksjon når det gjelder slokking, varsling og rømning. Personer med nedsatt funksjonsevne kan ha problemer knyttet til det å oppdage og reagere på brann. For enkelte i denne gruppen kan det også være spesielle utfordringer knyttet til opplæring i brannforebygging og rømning.

En utfordring for målrettet kommunikasjon med denne risikogruppen er at gruppen er svært stor, med veldig ulike forutsetninger, grader av funksjonsevne og behov for tiltrettelagt informasjon. Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) har 71 medlemsorganisasjoner med over 335 000 medlemmer, og de aller fleste av disse kan nås gjennom de samme kanalene som resten av befolkningen.

Hvordan nås denne gruppen med informasjon i dag? Mange med nedsatt funksjonsevne har kontakt med ulike deler av kommunens helse- og sosialtjeneste, og kan nås med informasjon gjennom kommunens tilbud. Gruppen omfattes også av de informasjonstiltakene myndighetene har plikt til å gjennomføre i kommunene gjennom brann- og redningsvesenet og DLE.

Mange av de største interesseorganisasjonene har effektive måter å kommunisere med sine medlemmer på, gjerne gjennom medlemsblader, egne nettsider og lignende.

4.4 BARN OG UNGE

Barn og unge er først og fremst en målgruppe, ikke en risikogruppe. Riktignok er brannskader en relativt hyppig årsak til skader hos barn. Mens de minste barna hyppigst utsettes for skåldeskader blir eldre barn oftest utsatt for flammeskader på grunn av leking med nyttårsraketter, opptenning av bål og lignende.

Formålet med å undervise barn og unge i brannvern er å gi dem kunnskap om brannvern og påvirke dem til en sikker atferd i skole, hjem og fritid. Det kortsiktige målet er at barn skal stille spørsmål om brannsikkerheten hjemme, og slik påvirke foreldre og annen familie til å tenke på brannvern i egen bolig. Dette kan også være en måte å nå hjemmene til barn med foreldre som ikke snakker norsk. Det langsiktige målet er at barn skal tilegne seg gode kunnskaper om brannvern som de har med seg resten av livet.

Barn og ungdom er nevnt i *St.meld. nr. 35* som en av målgruppene som det skal fokuseres på i den nasjonale

kommunikasjonsstrategien. *NOU Trygg hjemme* poengterer at opplæring og informasjon i skolene er et godt tiltak som må videreføres og videreutvikles⁴⁰.

Alle grunn- og videregående skoler får tilbud om brannundervisning, men av ulike årsaker takker ikke alle ja. Dette har som følge at ikke alle norske skolebarn får viktig opplæring i brannsikkerhet. De andre tiltakene mot denne gruppen er også preget av frivillighet. Tiltakene treffer de laveste årsklassene best, og aller best barnehagene. Ungdommen er de vanskeligste å nå. Mange slåss om oppmerksomheten til denne gruppen.

Det gjennomføres i dag mye godt brannforebyggende arbeid for målgruppen barn og unge, se mer i kapittel 3.3 foran.

4.5 BEFOLKNINGEN

Med **befolkningen** menes her alle som har fast opphold i Norge. I tillegg inngår arbeidsinnvandrere, studenter og andre som er her på ubestemt tid. Befolkningen omfatter også pårørende og profesjonelle som er i kontakt med de ulike risikogruppene.

Det gjennomføres i dag mange gode brannforebyggende informasjonstiltak rettet mot befolkningen generelt. Informasjonen henvender seg til den allmenne gruppen som forventes å kunne ta til seg informasjonen via flere kanaler, også de man oppsøker selv, og som kan iverksette egne sikkerhetstiltak og redde seg selv dersom de får tidlig nok varsel.

En gjennomgang av de viktigste aktørene og aktivitetene overfor denne gruppen er gitt i kapittel 3.2 foran.

4.6 ANDRE

I *NOU Trygg hjemme* omtales flere risikofaktorer for brann, samt flere risikogrupper som vi kort vil omtale her.

Til enhver tid må innsatsen rettes der risikoen er størst, om det gjelder enkeltfaktorer som gir risiko for brann, definerte risikoutsatte grupper eller virkemidler for å nå disse.

⁴⁰ *NOU Trygg hjemme*, side 166.

4.6.1 BRUK AV RUSMIDLER

Flere undersøkelser viser at rusmisbruk er en faktor som øker brannrisikoen betydelig. Den økte risikoen kan ha en sammenheng med både brannstart, deteksjon og evnen til slukking og rømning. Inntak av rusmidler i kombinasjon med røyking øker faren for brann ytterligere. Menn er overrepresenterte i denne gruppen, og da særlig ugifte og skilte menn.

NOU Trygg hjemme skiller mellom ulike grader i forbruk av rusmidler, fra det som kan anses som vanlig alkoholforbruk til det som regnes som rusavhengighet. Informasjon om brannsikkerhet er lite spisset og tilpasset denne risikogruppen og deres utfordringer. Det er imidlertid usikkert i hvor stor grad informasjon har innflytelse på de utfordringene som rusavhengige har i forhold til brann. Andre virkemidler enn informasjon antas å ha større virkemidler overfor denne gruppen.

Annerledes er det med gruppen som først og fremst nyter rusmidler ute i helgene eller har generell risiko knyttet til en mer begrenset bruk av rusmidler. For denne gruppen kan informasjon og kommunikasjon være et viktig virkemiddel. For eksempel vet vi at en del unge omkommer i forbindelse med komfyrrbrann nattetid i helgene. Informasjon rettet spesifikt mot dette forholdet, samt informasjon om komfyrvakter er eksempler på tiltak som kan ha en effekt for denne gruppen, i følge *NOU Trygg hjemme*⁴¹.

London Fire Brigade's kampanje *Last night a burger saved my life* var rettet nettopp mot denne målgruppen⁴². I mai 2013 ble nattmat-appen lansert av DSB i Norge, med samme budskap: *Det er bedre å spise ute enn å bruke komfyren hjemme når du er trøtt eller full.*

4.6.2 PERSONER I PSYKISK UBALANSE

Det finnes lite statistikk og forskningsmateriale som sier noe om sammenhengen mellom brann og psykiske problemer, men det finnes noen indikasjoner på en slik sammenheng.

Det er usikkert i hvor stor grad informasjon har innflytelse på de utfordringene som denne risikogruppen har i forhold til brann. For å nå denne gruppen best mulig med informasjonen kan det være hensiktsmessig å bruke viderefornidlere, som foresatte og helse- og sosialtjenesten i kommunen, eller aller helst bør informasjon brukes sammen med andre virkemidler som tilsyn og regelverk.

4.6.3 FØRSTEGANGSETABLERERE

Førstegangsetablerere er i denne sammenheng definert som:

- Unge voksne som for første gang flytter for seg selv, vanligvis i forbindelse med studier eller jobb.
- Unge voksne som holder på å stifte familie.

I noen grad viser undersøkelser at enkelte unge kan være mer utsatt når det gjelder å forårsake brann. Et eksempel er Mosaic-undersøkelsen som viser at unge og single mennesker som bor i bygårder i de største byene (*Cityboeren*) er mer utsatt for brann⁴³. Når det gjelder komfyrrbranner er spesielt yngre menn overrepresentert når det gjelder å dø i branner som skjer om natten i helgene (se foran, kapittel 3.1).

Unge er ofte vanskelig å nå med tradisjonell informasjon og kommunikasjon, og det kan derfor være hensiktsmessig å bruke *åpne dører*, det vil si anledninger og tidspunkt der de er enklere å nå enn ellers. For unge voksne kan dette være når de stifter familie og venter sitt første barn. Mange vil i en slik fase bli mer ansvarlige og derfor være mer mottakelige for sikkerhetsinformasjon.

Unge voksne som flytter hjemmefra for første gang kan ha med seg gode holdninger om brannsikkerhet fra tidligere, men ofte er det foresatte som har håndtert brannsikkerheten. Det å henge opp røykvarsler og bytte batteri er noe de selv ikke har hatt ansvar for. I tillegg har mange i denne aldersgruppen en følelse av å være usårbare, og vil være mer tolerante overfor risikoadferd. Plikter og rettigheter ved å eie eller leie bolig er viktig informasjon for denne gruppen, sammen med generell informasjon om brannrisiko i hjemmet.

I denne målgruppen er mange aktive på sosiale medier og internett generelt. Dette er derfor en god kommunikasjonskanal for å nå denne målgruppen. Det bør brukes kanaler som er rettet mot den nye situasjonen (eksempelvis skolestart eller det å bli foreldre).

⁴¹ *NOU Trygg hjemme*, side 95.

⁴² Jf. kapittel 3.2.2

⁴³ Mosaic-analyse, 2006.

5 MÅL OG STRATEGIER

St.meld. nr. 35 har følgende visjon, hovedstrategi og hovedmål⁴⁴:

Visjon: Ingen skal omkomme i brann.

Hovedstrategi: Målrettet satsing på det forebyggende arbeidet.

Hovedmål:

- Redusert antall branner og brannomkomne.
- Styrket beredskap og håndteringsevne.

Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet opererer med et overordnet mål, to hovedmål og tre delmål. Det er fire strategier som skal sikre at målene nås: Samordning, målrettet innsats, kunnskaps- og kompetanseutvikling og evaluering. I det følgende gjennomgås noen hovedpunkter fra strategien. For flere detaljer om mål og strategier vises det til *Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet*.

5.1 MÅL OG DELMÅL

For best mulig å nå frem med budskapet til risiko- og målgruppene må myndighetene og andre ha det samme budskapet, og dette må gjentas over tid. Det er kun mulig å nå frem på en effektiv måte hvis kommunikasjonen skjer helhetlig og planmessig. Informasjon og kommunikasjon skal brukes systematisk sammen med andre virkemidler. På denne bakgrunn er det formulert ett overordnet mål, to hovedmål og to delmål for informasjon og kommunikasjon om brannsikkerhet frem mot 2020:

Overordnet mål:

Styrket samordning av nasjonal innsats på informasjonsområdet skal bidra til å redusere antall branner og antall brannomkomne, og redusere følgene av branner.

Hovedmål 1:

Økt kunnskap og bevissthet om brannrisiko i hjemmet skal gi varig endrede holdninger og adferd hos prioriterte risiko- og målgrupper og befolkningen som helhet.

Hovedmål 2:

Risiko- og målgrupper skal oppleve informasjonen og kommunikasjonen om brannsikkerhet med myndighetene og andre som samordnet, helhetlig og målrettet.

Delmål:

- Alle aktører skal si det samme samtidig:
  - Informasjonen og kommunikasjonen skjer "med en stemme".
  - Samme type brannrisiko og samme type forebyggende tiltak formidles av de ulike avsendere.
- Informasjon og kommunikasjon er tilpasset de ulike målgruppene særtrekk, forutsetninger og behov.

Målene er i tråd med helhetsprinsippet i den statlige kommunikasjonspolitikken som sier at *statlig kommunikasjon skal oppleves enhetlig og samordnet*⁴⁵. Målene er også i tråd med konklusjonene i en kartlegging utført av DIFI i 2012 om publikumskanaler i syv innbyggerrettede statlige virksomheter som viste at samordning, målinger og ny kompetanse er suksessfaktorer når det gjelder å nå frem med kommunikasjon⁴⁶.

Mer konkrete delmål bør utarbeides i oppfølgingen av strategien, og som oppfølging av en nullmåling som viser status på sentrale områder for brannsikkerheten. Ytterligere konkretisering av målene bør skje på regionalt og lokalt nivå, der for eksempel brannvesenet, feierne og DLE kan sette mål som er relevante for de forhold som gjelder i deres lokalmiljø: lokale utfordringer, befolkningens sammensetning og behov. Bare på den måten er målene operative nok til å brukes som rettesnor for arbeidet og egnet for evaluering.

⁴⁵ *Statens kommunikasjonspolitikk*, fastsatt av Fornyings- og administrasjonsdepartementet 16. oktober 2009.

⁴⁶ DIFI: rapport 2012:12 *Kontakt oss. Fra hjelpetrengende til selvgående brukere?*

⁴⁴ *St.meld. nr. 35*, side 34.

5.2 STRATEGIER

Følgende **strategier** skal bidra til å nå målene for den nasjonale kommunikasjonsstrategien mot år 2020:

- samordning
- målrettet innsats
- kunnskapsutvikling
- evaluering

5.2.1 STYRKET SAMORDNING OG MÅLRETTET INNSATS

Gjennomgangen av dagens situasjon viser at det er en rekke forbedringspunkter som har å gjøre med manglende samordning: mellom ulike aktører, el og brann, i budskap om brannrisiko, lokale og sentrale informasjonstiltak, informasjonsmateriell, samt i gjennomføringen av tiltak. I tillegg er det for liten systematikk og målrettethet i kommunikasjon med risikogrupperne. Viktige strategier for å oppnå målene foran er derfor:

- *Styrket samordning* av informasjons- og kommunikasjonsinnsatsen.
- *Målrettede* informasjonstiltak overfor risiko- og målgrupper.

Målene og strategiene skal være retningsgivende for de signaler DSBs som fagmyndighet gir til brann- og redningsvesenet og DLE, og samtidig være en anbefalt oppfølging for andre aktører. Oppfølgingen av strategien på lokalt nivå bør være så konkrete som mulig, og målene må være målbare og tidsavgrensede.

St.meld. nr. 35 slår fast at målrettede brannvernkampanjer som Aksjon boligbrann og tiltak overfor spesielt utsatte risikogrupper skal bidra til nedgang i både antall branner og dødsbranner⁴⁷. I betegnelsen *målrettet kommunikasjon* ligger det at kommunikasjonstiltak er tilpasset målgruppenes særtrekk, forutsetninger og behov. Samordning av budskap og innsats som er spisset for målgruppen bidrar til økt sannsynlighet for at kommunikasjonen når frem. Dette er i tråd med den statlige kommunikasjonspolitikken som sier at staten skal sørge for at relevant informasjon når fram til alle berørte (Nå alle-prinsippet)⁴⁸.

Kommunikasjonen skal være målrettet eller spisset mot

de viktigste risiko- og målgruppene, som skal oppleve at kommunikasjonen er rettet mot dem og bidra til at de får en mer brannsikker atferd.

For å målrette informasjon og kommunikasjon mot risiko- og målgruppene er det viktig at:

- Kommunikasjonen foregår på deres premisser, og tiltak og strategier skal være utformet i dialog med de ulike gruppene.
- Informasjonen formidles på arenaer der de er, og gjennom de kanaler de bruker.
- Budskapet er formulert ut fra deres spesielle særpreg og behov, på et språk de er fortrolig med.
- Kommunikasjonen fra myndighetene og andre avspeiler samfunnets mangfold (eldre, innvandrere og personer med nedsatt funksjonsevne med flere må være synlige). Budskap er også visuelle, ikke bare språklige.
- Det utformes egne mål og strategier for de til enhver tid viktigste risiko- og målgruppene.

Strategiene *styrket samordning* og *målrettet kommunikasjon* med risiko- og mål gruppene er supplert med ytterligere to strategier, *kunnskaps- og kompetanseutvikling* og *evaluering*. Kunnskaps- og kompetanseutvikling er en viktig forutsetning for måloppnåelse. Evaluering skal bidra til å nå målene men en mest mulig effektiv innsats.

5.2.2 KUNNSKAPS- OG KOMPETANSEUTVIKLING

God kunnskap om risiko- og målgruppene er en viktig forutsetning for å kunne målrette kommunikasjonsinnsatsen best mulig. Økt kunnskap og kompetanse om informasjon og kommunikasjon er også viktig for DLE, brannvesen, feiere og andre yrkesgrupper når de skal drive forebyggende virksomhet.

Økt kunnskap om risiko- og målgruppene

Dagens statistikk gir for lite kunnskap om risiko- og målgruppene, og brannetterforskningen er mangelfull. Mye av kunnskapen er av teknisk karakter. Vi vet ikke nok om *hvem* det brenner hos⁴⁹. Mer samfunnsmessig kunnskap om risiko- og målgrupper må derfor i dag hentes fra andre kilder, som tilsyn og ekspertuttalelser. Undersøkelser fra andre myndigheter og land om slike grupper kan også ha overføringsverdi. Utvalget bak *NOU Trygg hjemme* foreslår kunnskapsutvikling for å avhjelpe manglende kunnskap om risikogrupperne.

⁴⁷ *St.meld. nr. 35*, side 41.

⁴⁸ *Statens kommunikasjonspolitikk*, fastsatt av Fornyings- og administrasjonsdepartementet 16. oktober 2009.

⁴⁹ Jf. *NOU Trygg hjemme*, side 103.

Økt kompetanse om informasjon og kommunikasjon

Det er foreslått at brann- og redningsvesenet skal benytte mer av sin tid på forebyggende virksomhet, blant annet informasjonsarbeid⁵⁰. I tillegg er det foreslått at andre yrkesgrupper i kommunen (fastleger, hjemmehjelp og hjemmesykepleiere m.fl.) som jevnlig er i kontakt med risikogrupperne i større grad kan bidra med informasjon om brannsikkerhet. De som skal utføre slike oppgaver bør ha grunnleggende informasjons- og kommunikasjonskompetanse.

I dag er det bare de største brann- og redningsvesen som har ansatt egne kommunikasjonsmedarbeidere. Blant DLE som gjør informasjonsoppgaver for DSB er det så vidt arbeidsgruppen har brakt på det rene ingen som har denne kompetansen. Mange av nettselskapene der DLEene er ansatt har imidlertid egne kommunikasjonsmedarbeidere, uten at det er kjent om disse systematisk bidrar til de informasjons- og kommunikasjonsoppgavene som utføres av DLE. Det samme gjelder for brann- og redningsvesenet; mange kommuner har egne kommunikasjonsmedarbeidere, men det er ikke kjent i hvilken grad de bistår brannvesen og feiere med informasjons- og kommunikasjonsoppgaver.

Kommunikasjon er del av relevante kurs ved Norges brannskole, og det arrangeres egne kompetansegivende kurs for DLE om kommunikasjon, med hovedvekt på mediehåndtering. Det er viktig at alle som skal fremme brannsikkerhet ved hjemmebesøk har tilstrekkelig kompetanse på informasjon og kommunikasjon, enten det er brannvesen, feiere, DLE eller hjemmehjelpen.

NOU Trygg hjemme har flere oppfølgingspunkter for økt kompetanse på kommunikasjonsområdet for brann- og redningsvesenet. Profesjonalisering av informasjon og formidling mot publikum generelt og mot særskilte risikogrupper, samt målrettet bruk av kommunikasjonskanaler er noen av kompetansebehovene som bør vektlegges. Videre foreslås det blant annet at kompetansebygging på lokalt nivå skal bidra til kunnskapsbasert og effektivt brannforebyggende arbeid.

5.2.3 EVALUERING

Det er viktig at kommunikasjonsstrategien evalueres, og at effekten av tiltakene måles slik at man får kunnskap om de tiltakene som er satt i verk faktisk når frem til den gruppen man ønsker. Det foretas målinger av de største informasjonskampanjene i dag, men spørreundersøkelsene må i større grad rettes mot målgruppene for kampanjen⁵¹.

Å evaluere forutsetter å sette mål: Hva skal vi oppnå? Hvordan skal vi oppnå det? Og etterpå: har vi oppnådd målet? For å få til en god evaluering bør målene som settes være så konkrete som mulig slik at det er enkelt å måle endring.

Evaluering er helt nødvendig for å få klarhet i om innsatsen er riktig og når fram til målgruppen. Alle tiltak bør derfor evalueres, enten gjennom årlige rapporter eller enkeltvis for større prosjekter, slik at kursen kan endres ved behov.

For å måle/evaluere effekten av den nye nasjonale kommunikasjonsstrategien bør det gjennomføres en spørreundersøkelse som kartlegger befolkningens/risiko- og målgruppers kunnskap om brannrisiko i forhold til målene for brannsikkerheten, samt en kartlegging av deres nåværende handlingsmønstre og tiltak som påvirker brannrisikoen i boligen. Denne målingen bør foretas før strategien settes i verk, underveis og ved strategiperiodens utløp. Målingene skal bidra til å sikre at tiltakene har den ønskede effekten, og forhåpentligvis vise en gradvis forbedring av de målsettingene som strategien skisserer.

Det bør være målinger både på nasjonalt og lokalt nivå. Nasjonalt kan en måling foretas før strategien settes i verk, deretter årlige målinger og måling etter at strategiperioden er over. Effekten av enkeltstående og kampanjer bør også måles. Det bør tilrettelegges for at målinger kan gjøres lokalt, slik at de enkelt kan sammenstilles for å brukes i den nasjonale evalueringen. Evalueringen må følges opp av en plan for hvordan læringspunktene skal følges opp.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ I dag er undersøkelsene primært rettet mot brannvesen, feiere, DLE og andre som deltar på avsendersiden i kampanjen (for eksempel i Aksjon boligbrann).

6 VIRKEMIDLER FOR MÅLRETTET KOMMUNIKASJON MED RISIKO- OG MÅLGRUPPENE

I dette kapittelet gjennomgås målgrupper og ulike virkemidler – tiltak og kanaler – som er viktige for å målrette informasjonen og kommunikasjonen med risikogruppene best mulig. Virkemidlene er basert på de viktigste innspillene arbeidsgruppen mottok fra de som har vært involvert i arbeidet med strategien, samt fra andre utredninger.

Arbeidsgruppen har innhentet opplysninger fra tidligere utredninger og møter med relevante personer og grupper for å få kunnskap om målgruppene. Målgruppeanalyser er et nyttig verktøy for å få mer spesifikk kunnskap om målgruppene⁵². Slike analyser består gjerne av en kartlegging av de viktigste berørte i en sak, hvilke roller de enkelte grupper har og hvordan relasjonen er mellom dem. Utfylling av kommunikasjonskart kan være det første steget i en målgruppeanalyse⁵³. Når det gjelder generelle forhold rundt målgrupper og valg av tiltak, har kommunikasjonsforeningen laget en oversikt over dette (se faktaboks).

6.1 RISIKO- OG MÅLGRUPPER OG KANALER

I det følgende er en gjennomgang av kanaler, budskap og andre virkemidler, samt enkelte konkrete eksempler på tiltak som kan gjennomføres for å målrette informasjonen mer mot de enkelte gruppene. Det understrekes at dette er eksempler på viktige virkemidler og ikke en komplett oversikt. Til en viss grad gjennomføres mange av tiltakene i dag, men de er ikke systematiserte nok.

Valg av virkemidler må nødvendigvis tilpasses hver enkelt situasjon. Ofte kan det være hensiktsmessig å dele opp

⁵² Grundige målgruppeanalyser anbefales blant annet av Statskonsult i Rapport 2002:8 *Ja takk, begge deler! En analyse av befolkningens kanalvalg og behov for offentlig informasjon*.

⁵³ Se vedlegg 4 for et eksempel på kommunikasjonskart.

risiko- og målgruppen ytterligere for å definere den gruppen som er mest risikoutsatt. I de fleste tilfeller er det nødvendig å informere gjennom andre personer for å nå fram til en spesiell gruppe. Det vil derfor være flere målgrupper for hver av risikogruppene.

Målgrupper og valg av tiltak:

For å målrette informasjonstiltak må vi i stille oss følgende spørsmål når det gjelder risikogruppernes særtrekk på informasjonsområdet:

- Kjenner vi målgruppens spesielle informasjonsbehov?
- Vet vi noe om målgruppens bruk av medier, preferanser for kanaler, språkbruk osv.?
- Hva ser de på som viktige verdier (hva legger de vekt på)?
- Hvordan er våre egne verdioppfatninger i forhold til målgruppens?
- Er det grunnlag for å utforme budskap som ikke vil bli avvist av målgruppen?
- Finnes det undersøkelser? Trengs det nye undersøkelser?
- Finnes det interne eller eksterne kilder som kan gi kunnskap om målgruppen?

Kilde: *kommunikasjonsforeningen.no*

6.1.1 ELDRE

Eldre er den gruppen som er mest utsatt for å omkomme i brann (se foran, kapittel 3.1). Med forventet eldrebølge og potensielt økt risiko i årene som kommer bør denne gruppen prioriteres høyt når nye tiltak skal planlegges.

Som tidligere nevnt er det viktig å skille friske eldre og eldre med behov for oppfølging og tilpasset kommunikasjon.

Mange friske eldre kan nå direkte uten spesielt tilpassede informasjonstiltak. Ofte vil det være nødvendig å nå enkelte eldre mer indirekte, gjennom deres pårørende eller

en annen omsorgsansvarlig person, som for eksempel hjemmetjenesten.

Viktige målgrupper

- Friske eldre som bor hjemme og greier seg selv.
- Pleietrengende eldre som bor hjemme eller i tilrettelagt bolig.
- Eldre med varierende funksjonsnedsettelse og som ikke har kontakt med kommunen.
- Kommunen.
- Eldreforeninger.
- Frivillige organisasjoner.
- Foresatte (ektefelle, barn og barnebarn).

Behov for kunnskap

Friske eldre trenger informasjon som forbereder dem på en mindre funksjonsfrisk alderdom. Informasjonen må komme så tidlig at de kan nyttiggjøre seg kunnskapen. Det er en utfordring at de fleste tiltakene som gjennomføres mot eldre i dag forutsetter at de eldre selv tar initiativ til å delta.

Brannstatistikken viser at det er viktig å påvirke gruppens holdninger, bevissthet og adferd rundt de risikofaktorene som opptrer hyppigst for gruppen. For eldre er dette bruk av komfyr, levende lys og spesielt røyking på sengen, og særlig i alkoholpåvirket tilstand. Eldre med nedsatt funksjonsevne trenger informasjon om brannrisiko og informasjon om sikkerhetsutstyr, både om hva som finnes, rettigheter til utstyr og hjelp til å søke kommunen om tildeling av slikt utstyr.

I mange tilfeller vil informasjon alene ikke være nok til å hindre branner for denne gruppen, men informasjon må som for andre grupper kombineres med andre virkemidler (teknisk utstyr, brannhemmende tekstiler m.m.).

Eksempler på tiltak

- Bruke FNs internasjonale eldredag 1. oktober til å skape oppmerksomhet om eldre og brannrisiko.
- DSB må gi signaler om at denne gruppen skal prioriteres for eksempel ved hjemmebesøk i Aksjon boligbrann, i instruksene til DLE og andre tiltak.
- Samarbeide med borettslag om at de tar mer ansvar for informasjon til risiko- og målgrupper blant sine medlemmer.
- Oppfordre foresatte til å sjekke brannsikkerheten hos gamle foreldre/besteforeldre⁵⁴.
- Systematiske brannøvelser i flerleilighetsbygg, for blant annet å kartlegge eldre beboeres informasjonsbehov og behov for assistanse ved evakuering.

⁵⁴ I Danmark har de kampanjen *Red farmor*, der barnebarna oppfordres til å sjekke røykvarsleren hos besteforeldrene eller andre eldre slektninger.

Noen kanaler for eldre

I TNS Gallups undersøkelse om medievaner fremgår det at aldersgruppen 60+ fortsatt er den gruppen som oppgir at de ser mest på TV, og er samtidig den eneste gruppen som ikke viser nedgang i bruk av denne mediekanalens⁵⁵. Denne kanalens sterke stilling bekreftes av møtene med representanter for eldre, der Fulle fem⁵⁶ og mer bruk av informasjon gjennom NRK ble etterlyst. Generelle kanaler for denne gruppen er:

- Tradisjonelle kanaler som lokalavis, TV og radio, brosjyre og ukeblader.
- Kanaler eller arenaer der målgruppen er, som for eksempel magasinene *Pensjonisten* og *Vi over 60*, kurs og arrangementer i regi av eldresenter, elderråd, frivillighetssentral og frivillige organisasjoner.
- Bruke de kanaler der det allerede gis annen informasjon til eldre, som eldresenter og foreninger, og gå i dialog med kommunen for å samarbeide om informasjon.
- Kurs og temakvelder med brannvernopplæring på eldresenter og lignende.
- Bruke hjemmehjelp, helse- og sosialtjenesten og elderrådene til brannopplæring⁵⁷, og i noen grad også til å ta ansvar for brannsikkerheten (for eksempel sjekke røykvarslere).
- Ha en egen kontaktperson i lokalt brannvesen som er tilknyttet eldresenter og omsorgsboliger (kontinuitet er viktig for mange eldre i denne gruppen).

Samtidig forventes morgendagens eldre i stor grad å bruke internett, sosiale medier og andre nyere kanaler. For gruppen friske eldre eller for mange med fysisk nedsatt funksjonsevne er det ikke så stort behov for tilrettelagt kommunikasjon. Unntaket er eldre med redusert syn og hørsel. For eldre med nedsatt psykisk funksjonsevne er enkle, spissede budskap, samt bruk av visuelle virkemidler en fordel.

Generelt er eldre en målgruppe med stor tillit til myndighetene, noe som i utgangspunktet gjør denne gruppen enklere å nå med informasjon fra det offentlige.

6.1.2 INNVANDERE OG ASYLSØKERE

Siden denne gruppen er så lite homogen er det viktig å definere målgruppe, tiltak og kanaler spesifikt etter de behov og utfordringer som kjennetegner den spesielle gruppen. Det som nevnes her er svært generelle forslag og må ikke oppfattes som en komplett oversikt. Dessuten kan sammensetningen av befolkningen endre seg over tid.

⁵⁵ TNS Gallup undersøkelse: <http://www.tns-gallup.no/arch/img/9105814.pdf>

⁵⁶ Fulle fem – fem minutter med nyttig informasjon på NRK fra myndighetene, sist sendt i 2004.

⁵⁷ Foreslås i *NOU Trygg hjemme*.

Viktige målgrupper

- Innvandrere generelt: De mest brannutsatte må kartlegges nærmere, for eksempel hjemmевærende innvandrerkvinner som lager mat med olje, menn fra land med større aksept for risiko og analfabeter.
- Beboere på asylmottak.
- Ansatte på asylmottak.
- Arbeidsinnvandrere: nå gjelder det først og fremst polakker og litauere som er her midlertidig (i mindre grad andre europeiske arbeidsinnvandrere).
- Utleiere og arbeidsgivere som arbeidsinnvandrere er i kontakt med.
- Foreninger og trossamfunn som innvandrere, arbeidsinnvandrere og asylsøkere er i kontakt med.
- Myndigheter og andre som allerede er i dialog med ulike innvandrergupper (IMDI, UDI, kommunene og foreninger).

Behov for kunnskap

Alle gruppene av innvandrere vil sannsynligvis ha behov for informasjon om bruk av elektrisitet, gass og vedfyring som kan være annerledes enn der personen kom fra opprinnelig, i tillegg til en mer generell brannopplæring (brannrisiko hjemme, varsling, slokking, evakuering og bruk av røykvarsler).

Eksempler på tiltak

- Dialog med den gruppen som skal ha informasjonen for sammen å finne beste måten å målrette informasjonen.
- Gi brannopplæring til en i gruppen, som så kan drive opplæring av sine egne.
- Samarbeide med andre som allerede informerer denne gruppen i dag (for eksempel IMDI og kommunene).
- Brannsikkerhet må inngå som en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet som gis til alle nyankomne innvandrere⁵⁸.
- For asylmottak kan informasjonsformidling kombineres med jevnlig brannøvelser i samarbeid med brann- og redningsvesenet. Øvelser synliggjør behov for informasjon og utfordringer.
- Arrangere brannopplæring i borettslag med mange innvandrere, med spesiell fokus på å få med hjemmевærende kvinner som ellers er vanskelig å nå med informasjon.
- Systematiserte brannøvelser i flerleilighetsbygg for å avdekke risiko og behov for spesiell oppfølging (for eksempel om tilpasset rømningsinformasjon og adferd ved evakuering).

Noen kanaler for innvandrere

Det er vanskelig å finne én kanal til en gruppe som er så lite enhetlig som innvandrere. Det å kjenne til foretrukne kanaler blir derfor ekstra viktig. Generelt om kanaler til denne gruppen:

- Være på de arenaer der gruppen er og bruke de kanalene som benyttes av gruppen som skal nås. Bruk gjerne sosiale eller flerkulturelle arrangementer til å informere om brann.
- Bruke morsmålet, oversette tekster på internett og papir.
- En-til-en-informasjon er sammen med bruk av tolk viktig, blant annet for å oppklare språklige misforståelser.
- Bruke av lokal ressursperson som videreformidler.
- Nærhet til innvandrermiljøene over tid

Generelt er visuelle virkemidler (film, tegninger og demonstrasjoner) og enkle budskap viktige for å omgå språkproblemer for innvandrere som ikke behersker norsk godt. Det er også viktig å kjenne nok til gruppens kultur til å være klar over eventuelle muligheter for mistolkninger.

6.1.3 PERSONER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

De fleste i denne gruppen nås gjennom ordinære informasjonstiltak som resten av befolkningen, mens andre har behov for mer tilrettelagt informasjon, avhengig av hvilken funksjonsevne som er berørt. Eksempelvis kan det være behov for spesielle tiltak når det gjelder varsling av brann (nedsatt hørsel og taleevne), slokking og rømning (nedsatt bevegelighet).

I planlegging av tiltak overfor denne gruppen må det vurderes i hvilken grad informasjon og kommunikasjon er det viktigste virkemiddelet overfor alle i denne gruppen. Risikoutsatte med nedsatt kognitiv funksjonsevne vil kunne ha nytte av letteste versjoner, i tillegg til tiltak som virker uavhengig av personens egen medvirkning (for eksempel automatisk slokkeanlegg).

Viktige målgrupper

- Personer med nedsatt funksjonsevne som har behov for tilrettelagt kommunikasjon (på grunn av syn og hørsel) og/eller behov for informasjon om ekstra hjelpemidler og utstyr til brannslokking, evakuering og varsel av brann.
- Eldre med redusert syn, hørsel og bevegelighet, samt nedsatt kognitiv funksjonsevne (som demens) kan også regnes til denne gruppen.
- Kommunen, Helse- og sosialtjenesten.
- Eiere/leietakere av publikumsbygg og arbeidsbygg.
- Interesseorganisasjoner, foreninger og frivillige organisasjoner.
- Foresatte (eventuelt).

⁵⁸ Foreslås også i *NOU Trygg hjemme*.

Behov for kunnskap

Behov for informasjon i denne gruppen er først og fremst kunnskap og opplæring til de berørte og eventuelle pårørende om forebygging av brannrisiko hjemme, samt om hjelpemidler og bruk/innstallasjon av velferdsteknologi. Dersom gruppen er risikoutsatt som følge av nedsatt kognitiv funksjonsevne, vil det være andre som må få informasjonen og sørge for oppfølging i forhold til brannsikkerhet.

Eksempler på tiltak

- Dialog med interesseorganisasjonene for sammen å finne beste målretting av informasjon.
- Dialog med helsevesenet og andre i kommunen for om mulig å få brannsikkerhetsopplæring inn i informasjon som allerede gis.
- Tilrettelagt informasjon for de med nedsatt syn og hørsel.
- Nettbasert informasjon til funksjonshemmede i samsvar med krav til universell utforming av IKT.
- Brannøvelser i flerleilighetsbygg for å avdekke informasjonsbehov og behov for ekstra tilrettelegging.
- Tilrettelegge brannøvelser for spesielle grupper for å avklare behov for assistanse og informasjon.

Generelle kanaler

- Benytte kanaler der personene er allerede. Mange med nedsatt funksjonsevne er medlem av en organisasjon, og disse har ofte medlemsblader, nettsteder og andre kanaler.
- Informere gjennom kommunen (se over).
- Budskapet for personer med nedsatt kognitiv funksjonsevne bør være lett forståelig. Ellers er det her som for andre grupper viktig at informasjonen, enten den er i verbal, visuell eller skriftlig form, er tilpasset slik at den er tilgjengelig for alle.

6.1.4 BARN OG UNGE

Også for målgruppen barn og unge er det mulig å spisse informasjonen ytterligere og å videreutvikle de ulike informasjonstiltakene som gjennomføres i dag.

Viktige målgrupper

- Barn
- Ungdom
- Foreldre
- Skoleverket
- Utdanningsdirektoratet

Eksempler på noen tiltak for barn og unge

- Større grad av samarbeid og koordinering mellom DLE og brann- og redningsvesenet som begge har tilbud til skoleverket.

- DLE og brann- og redningsvesenet bør få denne oppgaven mer eksplisitt beskrevet i sine styringssignaler fra DSB.
- Undervisningsmateriellet bør være tilpasset læreplanene, slik at det er naturlig for skolene å undervise om brannvern.
- På sikt bør opplæring om brannsikkerhet inn i en obligatorisk helhetlig samfunnssikkerhetsopplæring i skolen.
- Fylkesmannen bør ta med brannsikkerhet på sjekklista når det føres tilsyn på de videregående skolene.
- Samarbeid med andre aktører som også driver sikkerhetsopplæring i skolene, for eksempel politiet.

Noen kanaler for å nå barn og unge

- Samarbeid med andre aktører som også driver sikkerhetsopplæring i skolene, for eksempel politiet.
- Dagens undervisningsopplegg bør videreutvikles og ta i bruk flere kanaler, avhengig av alder og temaer. En kombinasjon av papir, nett og filmer er ønskelig.
- Utarbeide veiledningsmaterieell/brosjyrer som barna kan ta med seg og vise frem hjemme.
- Bruke kanaler som allerede når denne gruppen, vurdere mer bruk av film og sosiale medier.
- Benytte andre myndigheters kanaler for denne gruppen, for eksempel Utdanningsdirektoratet nettsider for å legge ut informasjonsmaterieell⁵⁹.

Budskap for barn og unge

- Fungerer best til barn: bilder, gjøre ting selv.
- Budskapet virker sterkere når de formidles av brann- og redningsvesenet eller DLE og disse bør fortsatt brukes i skoleundervisningen.
- Budskapene må være tilpasset alderen på barna, og branntemaene må variere gjennom skoleløpet.

6.1.5 BEFOLKNINGEN GENERELT

Representanter for brann- og elmiljøene ga i møtene⁶⁰ entydige signaler om at innsatsen rettet mot befolkningen som helhet må fortsette, fordi budskap må gjentas over tid for å ha effekt. Gode holdninger og vaner knyttet til brannsikkerhet må vedlikeholdes.

Informasjonstiltak mot befolkningen når i prinsippet alle, også risikogrupperne. I tillegg til risikogrupperne nevnt foran kan det være hensiktsmessig å skille ut noen grupper i befolkningen som har behov for ekstra oppmerksomhet fordi de er mer risikoutsatt for brann.

⁵⁹ Innspill fra Utdanningsdirektoratet. Møte med myndigheter 4. desember 2012.

⁶⁰ Idédugnad med representanter for el og brannmiljøet, august 2012.

Risikoutsatte grupper og målgrupper i befolkningen

- Unge voksne – første gang i egen bolig, med ansvar for brannsikkerheten.
- Enslige menn som går på byen i helgene, som drikker/røyker og glemmer bort mat på komfyren når de kommer sent hjem fra byen.
- Unge urbane (jf. Mosaic).
- Førstegangsførelde/famileetablerere (blir gjerne mer ansvarlige og mer mottakelige for brann-sikkerhetsinformasjon).

Behov for kunnskap

- Brannrisiko i hjemmet.
- Eget ansvar for brannsikkerhet (fungerende røykvarsler, vedlikehold av elektrisk anlegg, ildsteder m.m.).
- Single menn: Påvirke holdninger og adferd knyttet til matlaging i ruspåvirket tilstand.

Mulige kanaler og budskap må naturligvis også her tilpasses den enkelte gruppen. Noen eksempler:

- De som flytter hjemmefra for første gang: Informasjon om brannsikkerhet kan gis ved studiestart, på studiestedet, når ungdom for aller første gang flytter hjemmefra og selv skal ta ansvar for egen sikkerhet.
- Førstegangsførelde: Integre informasjon om brannsikkerhet i de kanaler som finnes for denne gruppen, som for eksempel magasinet *Foreldre og barn* og *Spebarnshåndboka*.

6.1.6 FELLESTREKK FOR FLERE AV RISIKO- OG MÅLGRUPPENE

Enkelte fellestrekk ved risikogrupperne gjør at samme kanaler, tiltak og virkemidler kan benyttes for å nå flere. Eksempler er bruk av visuelle virkemidler, direkte dialog, være på de samme arenaene og bruke deres egne kanaler. I noen grad er bruk av viderefornidlere også viktig for å nå frem i kommunikasjonen med enkelte grupper som ikke er så tilgjengelige eller kan nås direkte.

Visualisering

Uavhengig av kanaler er bruk av visuelle kommunikasjonsmidler, som film, foto og enkle tegninger noe som kan fungere på tvers av mange av risiko- og målgrupperne: fremmedspråklige, demente eldre og personer med nedsatt psykisk funksjonsevne. Det samme gjelder det å ha praktiske øvelser og demonstrasjoner.

Direkte dialog med risiko- og målgruppen

Ha dialog med hver enkelt av risiko- og målgrupperne for valg av riktig strategi, tiltak, kanaler og budskap. En bør alltid vurdere å involvere de aktuelle målgrupperne

fra starten ved gjennomføring av større kampanjer og kommunikasjonstiltak.

Være på samme arenaer

Nærhet og kontakt over tid med de risiko- og målgrupper man ønsker å nå vil øke muligheten for dialog og læring.

Bruke samme kanaler

Det å bruke samme kanaler som risiko- og målgrupperne er en grunnleggende forutsetning for å nå fram med informasjon. Dette kan kanskje virke som en selvfølge, men det er mange eksempler på avsendere som synes jobben er gjort når det er laget en brosjyre eller en nyhet er lagt ut på hjemmesiden.

Bruk av "åpne dører"

Det kan være nyttige å benytte situasjoner som gjør målgrupperne mer mottakelige for brannsikkerhetsinformasjon. Dette gjelder alle målgrupper, men er spesielt viktig for grupper som ikke nås gjennom ordinære informasjonstiltak og -kanaler.

Bruk av viderefornidlere

Felles for mange av grupperne er at de ikke nås gjennom direkte informasjon eller informasjonstiltak, slik at viderefornidlere blir viktigste kilde til informasjonen. Mange grupper når man lettest gjennom representanter for egen gruppe, for eksempel religiøse ledere, eldre som nyter respekt, opinionsdannere. Et annet eksempel er at foreldre og foresatte nås gjennom barn og unge som får opplæring i skole og barnehage. Informasjon til demente eldre kan gis gjennom foresatte eller helsevesen. I mange tilfeller kan også yrkesgrupper som allerede er i kontakt med risikogrupperne være viktige viderefornidlere.

Behov for kunnskap

Alle risikogrupperne bør få mer generell brannopplæring, spesielt knyttet til risiko i hjemmet: varsling, slokking, evakuering og røykvarsler, samt om eget ansvar for brannsikkerheten (fungerende røykvarsler, vedlikehold av elektrisk anlegg, gassapparater, ildsteder m.m.). I tillegg er det relevant for pleietrengende eldre og personer med nedsatt funksjonsevne å få informasjon om velferdsutstyr (sikkerhetsutstyr), – hva som finnes, ekstra hjelpemidler og utstyr til brannslokking, evakuering og varsel av brann, om rettigheter til utstyr og eventuelt om hvordan søke om tildeling. For noen innvandrergupper er det trolig viktig med informasjon om bruk av elektrisitet, gass og vedfyring som kan være annerledes enn der personen kom fra opprinnelig.

Klart språk

Offentlig forvaltning og andre må i all kommunikasjon bestrebe bruk av et korrekt og klart språk tilpasset målgruppene⁶¹.

Informasjon og kommunikasjon kombinasjon med andre virkemidler

I mange tilfeller vil ikke informasjon og kommunikasjon alene være nok til å få til en endring i adferd, og må derfor kombineres med andre virkemidler som utstyr (sprinkleranlegg, brannhemmende tekstiler og komfyralarm), regelverk, økonomi og organisatoriske virkemidler.

Denne oversikten er ikke komplett, og mange av tiltakene gjennomføres til en viss grad allerede, om enn ikke så systematisk som ønskelig. Dessuten må det understrekes at mange faktorer som påvirker informasjon om brannrisiko kan endres over tid. Valg av tiltak og kanaler må til enhver tid tilpasses den gjeldende situasjonen, og til gjeldende risikobilde.

6.2 PRIORITERTE KANALER

Med informasjons- og kommunikasjonskanaler menes for eksempel møter, telefonsamtaler, brev, aviser på papir og nett, internett, sosiale medier, brosjyrer, plakater, filmer, en-til-en-samtaler, TV- og radioinnslag.

Foran er det vist eksempler på generelle virkemidler for å målrette informasjon og kommunikasjon til risiko- og målgrupper. I det følgende skal valg av kanaler utdypes nærmere, men med vekt på en-til-en-kommunikasjon og kampanjer.

Som ved andre virkemidler må kanaler velges ut fra risiko- og målgruppens spesielle forutsetninger og behov og etter innholdet i budskapet.

6.2.1 GENERELT OM KANALBRUK

For å sikre god dialog med ulike brukergrupper er det nødvendig med kunnskap om deres behov og forutsetninger og deres bruk av kanaler. Statskonsult (tidligere Statens informasjonstjeneste, nå DIFI) utførte i flere år systematiske undersøkelser for å innhente denne kunnskapen⁶². Hensikten var å fremskaffe et

61 Fra *Klart språk i staten*, som startet i 2008 i regi av Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD).

62 Statskonsult: Rapport 2002:8 *Ja takk, begge deler! En analyse av befolkningens kanalvalg og behov for offentlig informasjon*.

kunnskapsgrunnlag for arbeidet med kommunikasjon i offentlig forvaltning. En av konklusjonene i undersøkelsen var at det offentlige må benytte kanaler etter grundige målgruppeanalyser og at det sjelden lønner seg å satse på bare en kanal.

De kanaler de fleste fikk offentlig informasjon fra den gang var i denne rekkefølgen: TV, lokalavis, brev i posten, riksavis, radio og internett⁶³. Siden har internett, sammen med sosiale medier og bruk av mobile løsninger, utgjort en stadig større del av kanalbruken i befolkningen. Nå er vi i prinsippet på nett hele tiden og bruk av mobile løsninger har økt kraftig de siste årene. Så mye som en fjerdedel svarer i 2012 at de foretrekker å lese nyheter via mobil⁶⁴. Dette er forhold det er viktig å være klar over også i informasjon og kommunikasjon om brann sikkerhet.

Alder, kjønn, sosial og etnisk tilknytning er noen av faktorene som skiller valg av kanaler. Dette understreker hvor viktig det er å kjenne til målgruppene og vite på hvilke arenaer de kan nås. I figur 5 på side 39 vises de siste femti års bruk av medier.

6.2.2 EN-TIL-EN-INFORMASJON OG HJEMMEBESØK

I *NOU Trygg hjemme* fremheves *en-til-en-informasjon* som svært egnet til informasjon om brann sikkerhet. Det er først og fremst representanter fra DLE, brannvesen og feiere som i dag utfører hjemmebesøk der en-til-en-informasjon er en viktig del av tilsynet. Denne form for kommunikasjon har vist seg å fungere svært bra, og i oppfølgingen av *NOU Trygg hjemme* anbefales det at en større del av brannvesenets og feiernes aktiviteter skal dreies mot denne typen forebyggende virksomhet.

For enkelte risiko- og målgrupper som ikke nås gjennom tradisjonelle informasjons- og kommunikasjonskanaler kan hjemmebesøk og en-til-en-informasjon være en effektiv måte å nå fram på.

Blant fordelene ved en-til-en-informasjon er at det er lettere å tilpasse budskapet og oppklare misforståelser underveis. Ingen andre forstyrrer budskapet, mottakeren er mer lydhør, og det ligger trolig et ønske hos mottakeren om å gi et godt inntrykk av en som er interessert i å gjøre de riktige tingene. Vedkommende er trolig derfor mer tilbøyelig til å ta i mot budskapet. Når det i tillegg skjer hjemme er det læring i å få påpekt konkret hva som er riktig og galt. En-til-en-informasjon har imidlertid noen svakheter.

63 Ibid.

64 Difi: Fra hjelpetrengende til selvstående brukere? 2012.

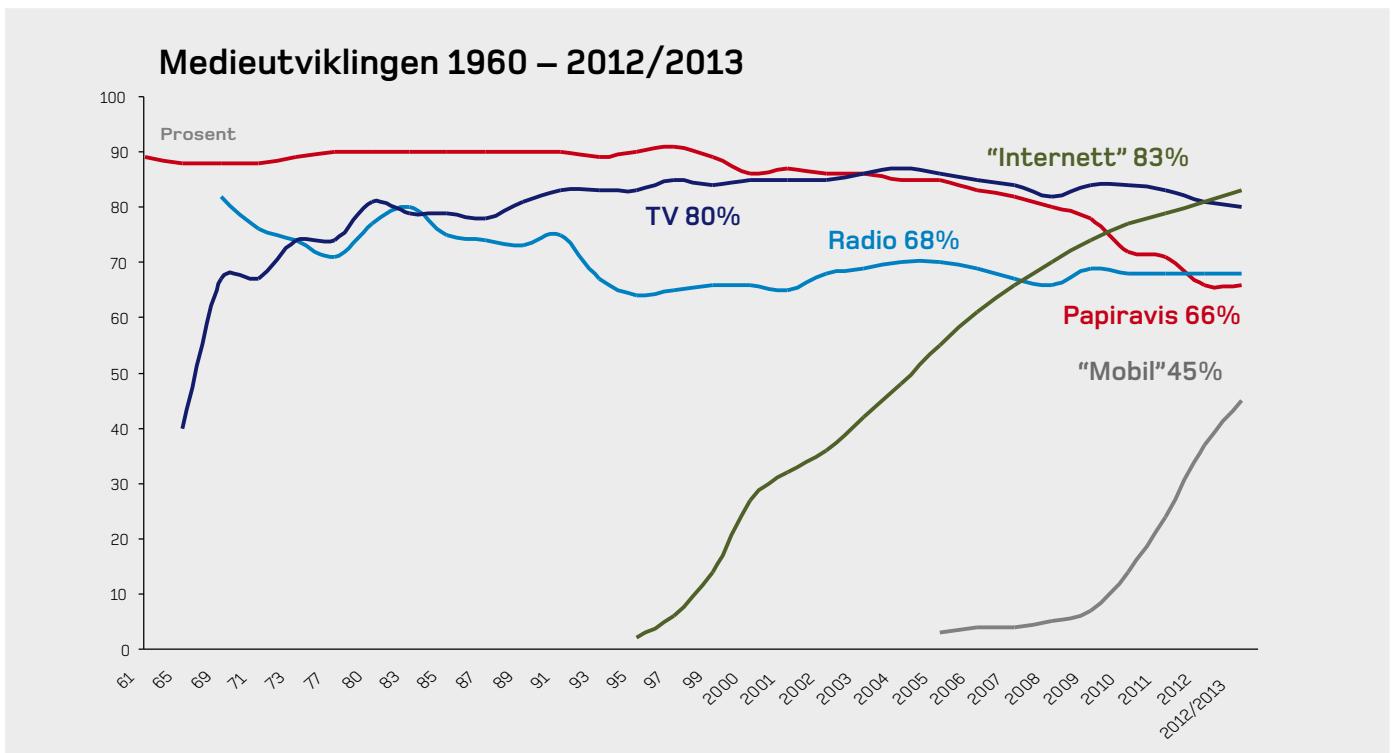

Fig. 5 Medieutviklingen 1961–2011. Kilde: TNS Gallup

Mottaker kan være tilbøyelig til å vise mer interesse enn det som er reelt. Denne kommunikasjonsformen er dessuten svært ressurskrevende, og siden hjemmebesøk for hver enkelt vanligvis ikke skjer ofte oppnås ikke den gjentakende effekten som er en forutsetning for varig endring i adferd. Hovedkonklusjonen er derfor at det er viktig å kombinere kanaler og virkemidler. Brann- og redningsvesenet og DLE kan bruke mer tid på forebygging og hjemmebesøk, men det må kombineres med målrettede tradisjonelle kommunikasjons tiltak i flere kanaler.

6.2.3 LANGVARIGE KAMPANJER FOR VARIG ENDRET ADFERD

Kampanjer:

- Er avgrenset i tid.
- Har målbare mål og resultater som skal nås.
- Har avgrensede målgrupper.
- Flere virkemidler brukes parallelt, de er samstemte og styrker hverandre.
- Massiv innsats (stort volum) over en avgrenset periode.
- Forutsetninger for at det skal oppfattes som en kampanje: Er synlige i det offentlige rom, dekkes i mediene og skaper folkesnakk.

Kilde: Arne Simonsen (red.): "Staten vil deg vel, så gjør som den sier". Offentlige kampanjer i 50 år.

I *St.meld. nr. 35* nevnes flere konkrete forslag til tiltak for det forebyggende arbeidet. Det viktigste enkelttiltaket som foreslås på kommunikasjonsområdet er *styrket satsing på sentralt organiserte kampanjer med varighet over flere år* – rettet mot konkrete risikogrupper. Det fremgår av stortingsmeldingen at de nåværende kampanjene skal videreføres og styrkes som et ledd i å redusere antall branner og branndøde.

Samtidig står det eksplisitt at det skal være en *styrket samordning av denne innsatsen*. Et viktig utgangspunkt er at de tiltak som skal settes i verk skal ha en langvarig og varig effekt, slås det videre fast i stortingsmeldingen, som også nevner at dette krever et godt samspill mellom offentlig og private aktører.

De fleste vellykkede kampanjer skjer når flere virkemidler tas i bruk samtidig, som informasjon, regelverk og økonomiske sanksjoner. Informasjonskampanjer kan gi resultater alene, sier Arne Simonsen, stort sett bare når:

- Målgruppen selv anser at den ønskede adferden er i deres egeninteresse.
- Informasjonen kombineres med sosialt press om adferdsendring.
- Informasjonsinnsatsen er omfattende, blir gjentatt og skjer over lang tid⁶⁵.

⁶⁵ Arne Simonsen: *Offentlig informasjons- og kommunikasjonsarbeid. Mål*

Noen faktorer for å lykkes med kampanjer er, i følge Simonsen⁶⁶:

- Pretesting for å avklare om kampanjen virker⁶⁷.
- Kjenne målgruppene godt.
- Nok eksponering av budskapet overfor målgruppene.
- Utholdenhet: vedvarende virkning oppnås med vedvarende påvirkning.
- Lag handlingskampanjer, ikke holdningskampanjer. Overført til brannområdet: vi vil ikke at folk bare skal ha en positiv *holdning* til brannsikkerhet, men vi vil at folk faktisk *handler brannsikkert*, og for eksempel tester røykvarslerbatteriet en gang månedlig.

6.2.4 MEDIER – KANAL OG VIDEREFORMIDLER

Mediene er kanskje den aller viktigste viderefremidler av informasjon når det gjelder å nå mange samtidig. Utfordringen er at konkurransen om mediernes interesse er stor, og informasjon om brannsikkerhet er ikke alltid av det som oppfattes som mest salgbart i mediene. Samtidig vil de aller fleste boligbranner bli omtalt når de skjer, særlig i regionale og lokale medier. Mediernes interesse der og da kan være en god anledning til å gå ut med viktig informasjon om brannsikkerhet til den enkelte. I noen tilfeller vil det foreligge noe kunnskap om brannen som kan brukes i en nyhet, i andre tilfeller kan det for eksempel være en anledning til å minne om bruken av røykvarsler og om å sjekke ofte at den virker.

---

og metoder. Kommuneforlaget 2007

66 Arne Simonsen (red): "Staten vil deg vel, så gjør som den sier". Offentlige kampanjer i 50 år. 2008.

67 Kampanjen *Fire Kills* i Storbritannia har gjort systematisk bruk av pilotprosjekter før større kampanjer igangsettes.

---

7 OPPFØLGING OG ANBEFALINGER

I *Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet* (2013) anbefales noen viktige oppfølgingspunkter for at informasjon og kommunikasjon skal bidra til økt brannsikkerhet. Det viktigste enkelttiltaket som foreslås er etableringen av en nasjonal koordineringsgruppe som skal sikre at alle større tiltak på kommunikasjonsområdet gjennomføres på en samordnet og målrettet måte. En slik koordineringsgruppe skal bidra til god planlegging av

aktiviteter, og til at budskapet fremstår som enhetlig for befolkningen og viktige risikogrupper. Videre foreslås flere konkrete tiltak, blant annet en ny kampanjesatsing. I tillegg anbefales det at sentrale myndigheter må ta initiativ til få frem mer kunnskap om viktige risiko- og målgrupper, og til økt kompetanseheving når det gjelder informasjon og kommunikasjon for de som skal ha slike oppgaver i forhold til viktige risiko- og målgrupper.

LITTERATURLISTE

Arbeidsgruppe boligbrannsikkerhet 2010. En gjennomgang av dagens ordninger for informasjon, tilsyn og kontroll med brannsikkerhet i boliger. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), 2011. ISBN 978-82-7768-244-0.

DSBs statistikkdatabase (SamBas).

Final Evaluation of the Home Fire Risk Check Grant and Fire Prevention Grant Programmes – Case Studies, Fire Research 2/2009, Department of Communities and Local Government, Storbritannia, 2009.

Fra hjelpetrengende til selvgående brukere? Rapport 2012:12, DIFI, Oslo 2012.

Hvordan informerer kommunene innvandrerne om norskopplæring? Kvantitativ og kvalitativ undersøkelse gjennomført av Opinion for Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI). Oslo, 2010.

Høyrisikogrupper i vegtrafikken. Samlerapport utgitt av Vegdirektoratet, Trafikksikkerhet, miljø- og teknologiavdelingen. Trafikksikkerhet, mars 2011.

Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand. En nationell strategi för att stärka brandskyddet för den enskilda människan. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Sverige, 2011. ISBN 978-91-7383-132-1 (kortversjonen).

Ja takk, begge deler! En analyse av befolkningens kanalvalg og behov for offentlig informasjon. Rapport 2002:8, Statskonsult. Oslo, 2002.

Kjennetegn og utviklingstrekk ved dødsbranner og omkomne i brann. DSB, 2010.

Mediebruk og samfunnsdeltakelse i innvandererbefolkningen. En undersøkelse utført av Universitetet i Oslo – Institutt for medier og kommunikasjon. Oslo, 2013.

MOSAIC-analyse utført på DSBs brannstatistikk. Experian AS, 2006.

Nasjonal kommunikasjonsstrategi for brannsikkerhet. DSB, 2013. ISBN 978-82-7768-311-9.

NOU 2012:4 Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper. Oslo, 2012. ISBN 978-82-583-1127-7.

Nordbakke, Susanne og Assum, Terje (red.), 2008. *Innvandrerens ulykkesrisiko og forhold til trafikksikkerhet.* TØI-rapport 988/2008.

Prosjektrapport for *Aksjon Boligbrann 2012.*

Quantitative Exploration of the Impact of the Fire Kill Media Campaign, Department for Communities and Local Government, Storbritannia, 2009.

Simonsen, Arne, 2007. *Offentlig informasjons- og kommunikasjonsarbeid. Mål og metoder.* Kommuneforlaget.

Simonsen, Arne (red.), 2008: ”Staten vil deg vel, så gjør som den sier”. *Offentlige kampanjer i 50 år.* Norsk kommunikasjonsforening.

Statens kommunikasjonspolitikk, Fornyings- og administrasjonsdepartementet. Oslo, 2009.

St.meld. nr. 35 (2008–2009) Brannsikkerhet. Forebygging og brannvesenets redningsoppgaver. Det kongelige Justis- og politidepartement. 2009.

Sintef NBL-Rapport NBL A08111 *Brannskadeutviklingen i Norge sammenlignet med andre nordiske land – Tiltak for å redusere brannskadene* (delprosjekt 3). 2008.

Sintef NBL: *Komfyrbranner. Analyse av DSBs brannstatistikk for perioden 1998–2007*. (prosjektnr. 107473.20), 2010.

Sintef NBL: *Gjennomgang av politirapporter etter komfyrbranner* (prosjektnr. 107473.25). 2010.

Tre trender i kommunikasjon. Presentasjon av Ingeborg Volan, seminar i Oslo 10. januar 2013 om medieanalyse i regi av TNS Gallup og Opoint.

Understanding People's Attitudes Towards Risk. Department for Communities and Local Government, Storbritannia, 2009.

Nyttige nettsteder:

www.dsb.no

www.brannvernforeningen.no

www.aksjonboligbrann.no

www.brannvettskolen.no

www.brannvernuka.no

www.msb.se/aktivmotbrand

www.gov.uk/firekills

FAG- OG KOMPETANSEMILJØER SOM HAR BIDRATT

Bergen Brannvesen *
Brannvesenet Sør-Rogaland IKS*
Bufdir – Deltasenteret
Det lokale eltilsyn (DLE) (Infratek, Skagerak Nett)
Departement of Communities and Local Government, Storbritannia
Drammenregionens brannvesen IKS*
Feiermesternes landsforening (FLF)
Helsedirektoratet
Husbanken
Finans Norge (FNO)
Innvandrer- og mangfoldsdirektoratet (IMDI)
Innvandrerens landsorganisasjon (INLO)
Kontaktutvalget for innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM)
Kontaktutvalget mellom pårørende og funksjonshemmede (LUPE)
KS (kommunenes arbeidsgiver-, interesse- og medlemsorganisasjon)
London Fire Brigade, Storbritannia
Molde brann- og redningstjeneste*
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Sverige
NAV
Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS*
NELFO (foreningen for el- og IT-bedriftene)
Norges Blindeforbund
Norges Handikapforbund
Norsk brannbefals landsforbund (NBLF)
Norsk Brannvernforening
OBOS
Pensjonistforbundet
Statens seniorråd
Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS*
Utlendingsdirektoratet (UDI)
Utdanningsdirektoratet
Vestfold interkommunale brannvesen*
Vegdirektoratet

Noen deltakere har deltatt på flere møter, og noen organisasjoner og myndigheter har deltatt med flere avdelinger på ulike møter (fagavdeling og kommunikasjonsavdeling).

Flere andre organisasjoner for risikogrupper og myndigheter var inviterte, men har ikke deltatt på møter. Telefonsamtaler er benyttet ved enkelte anledninger der deltakelse på innkalt møte ikke har vært mulig.

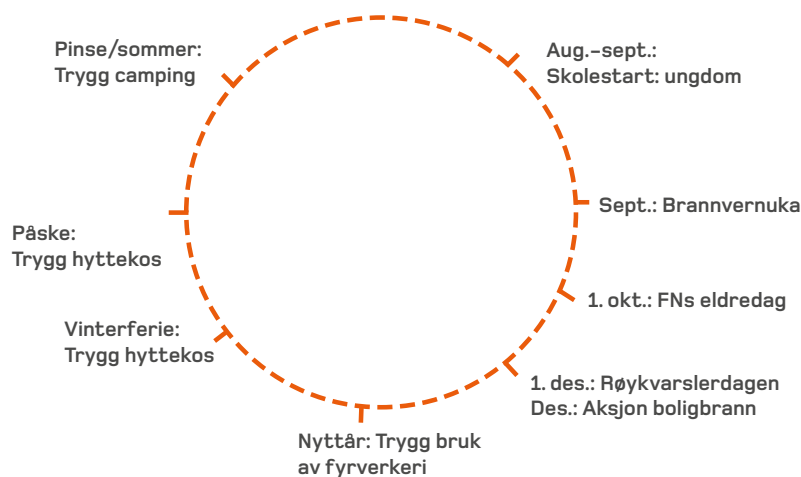
* Medlemmer av Branninformasjonsforum (BIF)

EKSEMPEL PÅ PLANLEGGING AV TILTAK GJENNOM ÅRET ("ÅRSHJUL")

Eksisterende informasjonstiltak og forslag til nye – eksempler.

Tidspunkt	Målgrupper	Tiltak
Ved skole/studiestart August/september	Ungdom, de som flytter hjemmefra første gang Deres foreldre	Informere om brannrisiko ved studiesteder m.m. (ny)
September	Barn og unge Foreldre	Brannvernuka
1. oktober	Eldre	FNs eldredag (ny)
1. desember	Befolkningen Risikogrupper	Nordisk røykvarslerdag
Beg. desember	Befolkningen Risikogrupper	Aksjon boligbrann
Nyttår	Befolkningen Ungdom Selgere av fyrverkeri	Fyrverkerikampanje
8. mars	Innvandrerkvinner	Informasjon ved arrangementer (ny)
Vinterferie	Hytteiere Utleiere	Trygg hyttekos
Påske	Hytteiere Utleiere	Trygg hyttekos
Pinse / sommer	Ferierende del av befolkningen Eiere/de som driver campingplasser	Informere om trygg camping, grilling, bruk av gass osv.

Eksempel på årshjul

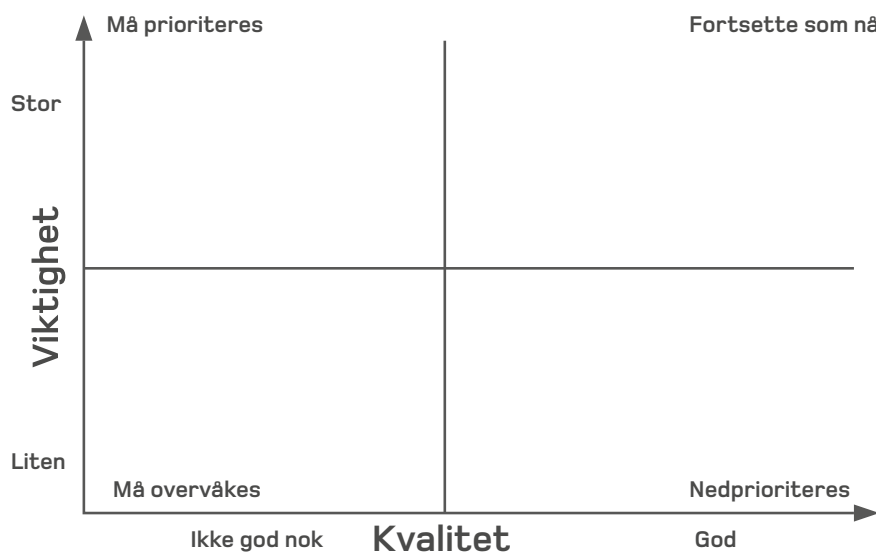
KOMMUNIKASJONSKART OG RELASJONSANALYSE

Verktøy for å kartlegge hvem som er interessenter i en sak, og hvordan relasjonen til gruppene er.

Kilde: kommunikasjonsforeningen.no

Relasjonsanalyse

Direktoratet for
samfunnssikkerhet
og beredskap

DSB
Rambergveien 9
Postboks 2014
3103 Tønsberg

Tlf: 33 41 25 00

postmottak@dsb.no
www.dsb.no

/DSBNorge

@dsb_no

dsb_norge

dsbnorge